

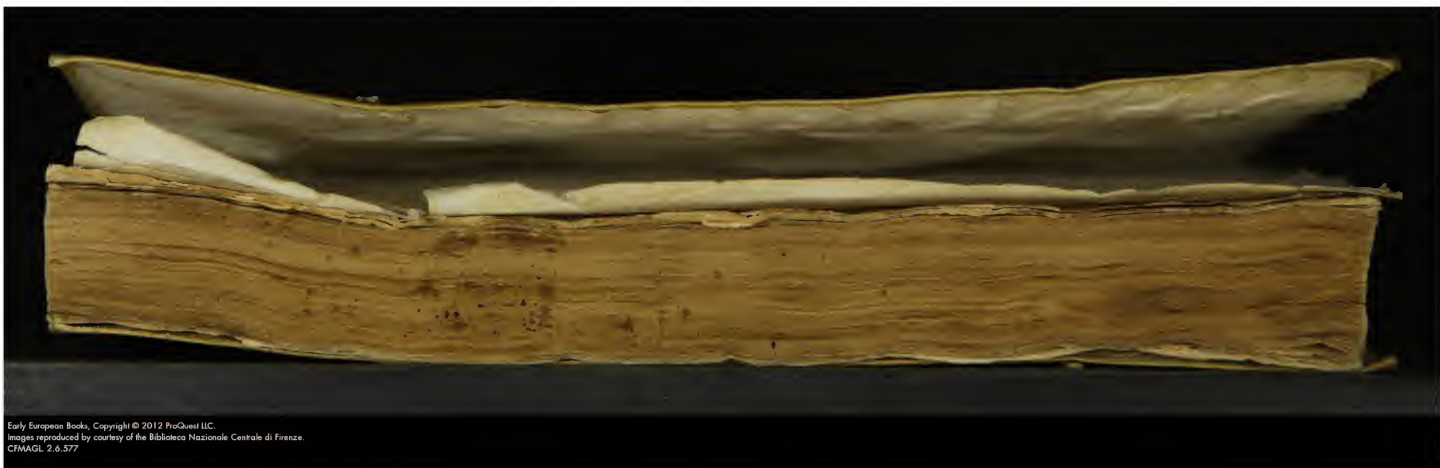

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.577

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.577

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.577

F. L V Y S I I L E-
G I O N E N S I S A V G V S T I-
N I A N I D I V I N O R V M L I-
B R O R V M P R I M I A P V D S A L-
M A N T I C E N S E S
I N T E R P R E T I S.

I N P S A L M V M V I G E S I M V M-
S E X T V M E X P L A N A T I O.

S A L M A N T I C Æ,
Excudebat Lucas à Iunta. M. D. LXXX.
C V M P R I V I L E G I O.

EST A obra es Catholica de buena y sana doctrina, pue
de se imprimir con vtilidad y fruto de los fieles. En Ma-
drid, catorze de Março, de mil y quinientos y setenta y ocho
años.

*Fr. Hernando
de Castillo.*

<i>Pagina.</i>	<i>Linea.</i>	<i>Lege.</i>
4.	10.	aut lasit.
9.	23	quas.
25.	14.	rationem.

ILLVSTRISSIMO
D. D. GASPARI QUIROGA,
S. R. E. CARDINALI, ARCHIE
piscopo Toletano, rerum fidei supre-
mo iudici. F. Luyfius Legionensis
Augustinianus.
S. P. D.

 ES aduerfas, Quiroga Car-
dinalis amplissime, vulgo
homines in malis ponunt,
Stoici in fugiendis numera-
bant, rectè autem instituta
ratio, disciplinaque Chri-
stiana in bonis ducit. Non
quòd acerba, & amara, amara & acerba non
sint: sed quod ægris amara quæ sunt, sæpè sint
salutaria. ægrotamus autem omnes: labora-
musque alij alijs animorum morbis. Atque hæc
quidem ratio, apud eos, qui seratione duci per-
mittunt, satis efficit, fortunæ iniurias in malis
non esse numerandas. sed est alia quædam quæ
Christi cultores propriè moueat, quod ex his re-
bus, non solum, vt cæteri, vtilitatem capiant, sed
etiam quam cæteris molestiam & acerbitem
§ 2 istæ

istæ res afferunt, eam ipsi non sentiant: propterea quod ea sit Christi erga seruos suos dulcedo atque bonitas, ut eos, cum in eiusmodi acerba incidunt, torqueri ab eis, aut vexari non facile sinat: sed potius ita foueat, itaque imbuat cælesti dulcedine, omnem ut dolorem illis, omnemque mœrorem abstergat. Quod & ipse, tamen si nullo modo is sim, qui numerari seruis Dei possim, tamen benignè mecum Deo, & clementissimè agente expertus in me sum, illo meo calamitoso, ut vulgo iudicatur, & misero tempore: cum quorundam hominum artibus in suspicionem læsæ fidei criminose vocatus, semotus ab hominum non solum sermone, & congressu, sed etiam aspectu, per quinque ferè annos in carcere, & in tenebris iacui. Ea enim tunc animi quiete, atque lætitia gaudebam, quam nunc luci redditus, & amicissimorum mihi hominum consuetudine fruens, sæpe requiro. Ut mirari satis non possim, quantus in humanis rebus error, & deceptio versetur, quamque ab eo quod sunt, pleræque res aliæ esse credantur. Illa enim quæ mala esse magna omnes putant, & certè, ipsa per se si spectentur, sunt maxima. nihil enim eorum, quæ, vel animum ægritudine afficiunt, vel corpori

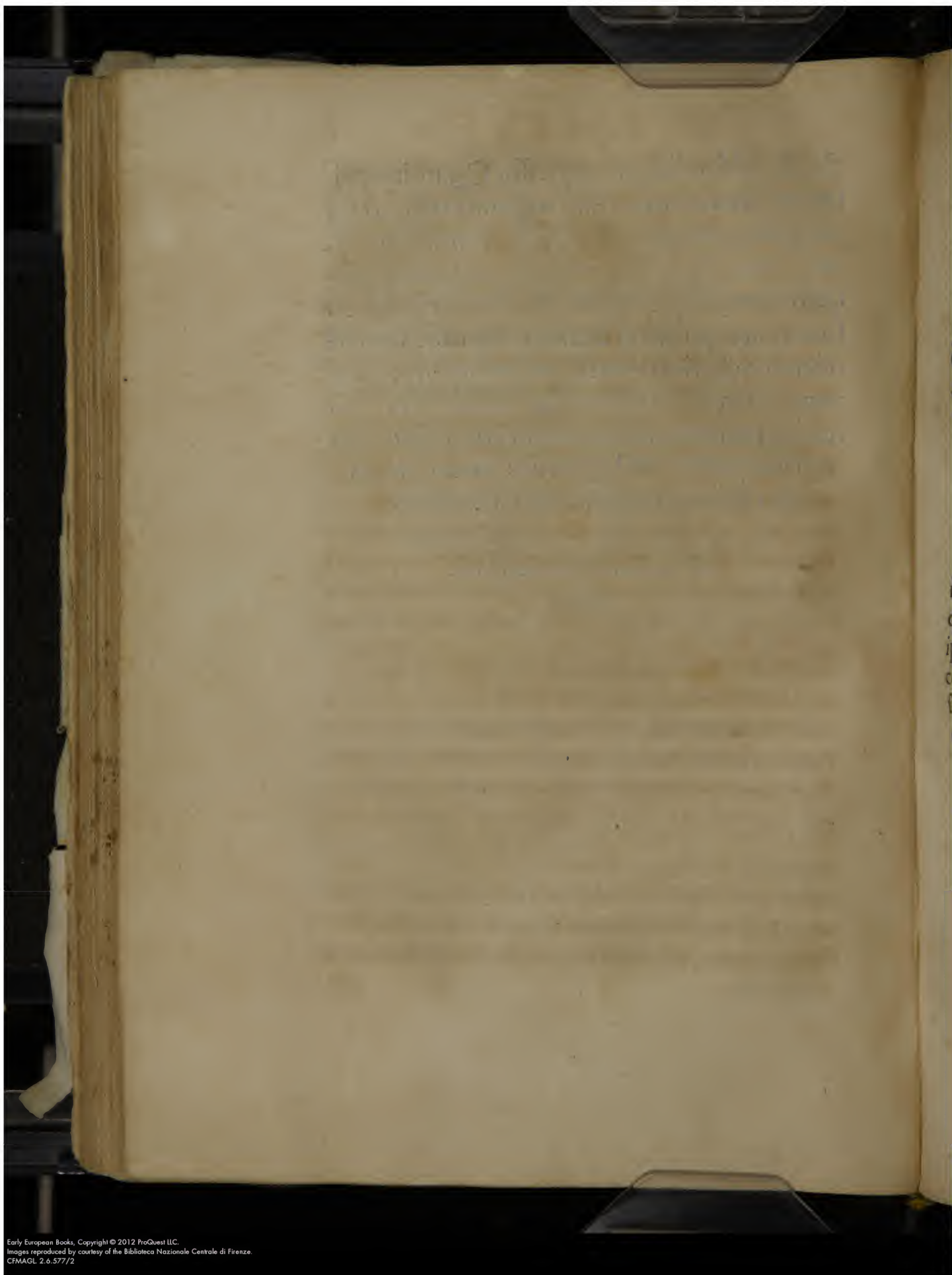
pori molestiam afferūt, ab illa abesse vita putan-
dum est. sed quę mala creduntur maxima, ea ex-
pertus sum voluptatibus dulcissimis esse plena.
Neque id totū ex eo erat, quod me optimę mē-
tis meę conscientia consolaretur, quamquā &
ea me sustentabat plurimum. est enim illius ma-
gna vis. sed conscientia recta, vt æquo animo fe-
ras aduersa facit, non autem iucunda ea vt sint,
efficit. itaque leniebat egritudinem conscientia,
sed quod me potissimum consolabatur, neque
consolabatur solū, sed & lætitia interdū per-
fundeat tanta, quantam non queo dicere, vis
quędam bonitatis Dei erat immensa, & incre-
dibilis. Qua de vi, ac bonitate diuina, illo, quod
dico, tempore: dum extare mihi eius otij aliquē
fructum volo, & legendo assiduē atque scriben-
do, à molestis cogitationibus animum auoco, in
vicesimum sextum Dauidis Psalmum quędam
sum commentatus. quę nunc cum relegerem
ita me affecerunt, vt ea non inutiliter edi posse,
censerem: quod item alijs nonnullis visum est.
Itaque illa nunc edo. Edo autem, Cardinalis il-
lustrissime, sub tuo nomine ea de causa, quod
per te profectò habeo, ea vt possim, edere. Nam
cum causa, lisq; mea sæpe cognosci cœpta, eius

§ 3 cogni

cognitione varijs rationibus intermissa, & in
aliud tempus dilata, ita produci videretur, ne-
mo vt vires, aut animi, aut corporis mei tanto
oneri suffecturas esse speraret: tu, ea vt cognosce-
retur, atque terminaretur æquum esse censuisti:
cognouisti quæ eam ipse per te: & ea cognita, at-
que eius veritate perspecta & crimine, & suspi-
cione criminis exsolutum: libertati quæ, ac digni-
tati meæ pristinæ redditum, me tandem meis,
meosque mihi restituiisti. Quo beneficio nullū ma-
ius in hoc genere, neque à bono viro optari de-
beat, neque qui ipse bonus sit vir cuiquā tribue-
re. à te certè nihil aliud expectandum fuit, qui ta-
met si virtutibus sis ornatus omnibus, tamē præ
cæteris vnā iustitiam ita coluisti, & ad amau-
isti semper, ea, vt te summa integritatis laude cō-
mendatum, per omnes honorum gradus ad id,
in quo es, fastigium euexerit. Quo etiam mihi
gratius, & honestius fuit absolui tuo iudicio, hoc
est, vt ego interpretor, & vt omnes, quibus tua
est nota virtus. cui autem ea sit ignota, quæ in
clarissima luce, & maximarum rerum admini-
strationibus sit semper versata? Itaque eò mihi
gratius fuit iudicio absolui tuo, id est, iudicio, vt
omnes norunt veritate ipsa subnixo, non gratia
alicuius

alicuius eblandito, aut expresso. Quare integritas tua, innocentiae mihi magnum testimoniū reddidit, eademq; effecit, liceat ut mihi lucis iam, atque vitae libero usu fruente, huius generis quaedam edere, eisque edendis & ad te mittendis, non solum accepti abs te beneficii memorē me esse ostendere, sed etiam mei memoriam in te renovare. Sed alia aliās. nunc huic libello velim pro tua humanitate, des locum inter tuos libros, paruo illi quidem, sed quamvis paruo, tamen
& multis nominibus tibi à me debito:
& meae in te summæ obseruantiae
omnibus fidem facturo.
Vale.

I N P S A L M V M
VIGESIMVM SEXTVM
EXPLANATIO.

QUAMQVAM hic Psal-
mus apud Hebræos *αντιγραφος*
est, id est, sine historiae argu-
mento, tamen, quod è Græca
inscriptione colligitur, vide-
tur scriptus à Dauide esse,
quo tempore Saulem fugie-
bat, atque ea occasione po-
tissimum, quod ad ipsum Ceilæ commorantem con-
fugisset Abiatharus sacerdos, eiusdem Saulis & ipse
iram, & crudelitatem declinans. Nam cum Dogeus
quidam genere Idumæus Saulis Regis libertus, ad
ipsum Regem detulisset Nobe in ædibus summi Sa-
cerdotis Achimelechi, Dauidem versatum, ab eodẽ
fuisse adiutum, & consilio, & armis, & cõmeatu: ira
exarsisse Saul scribitur: & vt sunt Regum in ira
præcipitia cõsilia, Achimelechum ipsum ad se accer-
situm, & cum eo magnum sacerdotum numerũ fer-
ro interemisse, & urbem Nobem, ad quam, ne suspi-
cio quidem criminis pertinebat excindi mandasse
etiam traditur. Hac igitur ex cæde, & urbis ruina tan-
ta, vnus cū euassisset Abiatharus, Achimelechi sum-
mi Sacerdotis filius, & ipse Sacerdos summus ad Da-
uidem se contulit, secum deferens Ephod. Id autem
A fuit

fuit apud Hebræos sacræ vestis genus, quo sacerdot-
 tes illorū cum diuina responsa requirebant, semper
 utebantur. Quæ res Dauidi dubijs in rebus præsidio
 ac saluti fuit. Nam quoties consilia sua explicare ipse
 non poterat, quod vel imminere sibi, aliquod pericu-
 lum metuebat, vel hærebat in rebus dubijs, oblata
 sibi sacerdotis, & sacræ vestis opportunitate uteba-
 tur, & per Abiatharum diuinum consulebat oracu-
 lum, eiusque admonitu quæ instabant, mala declina-
 bat. Cuius rei experimētum cœpit, paulò post Abia-
 thari ad ipsum aduentum. Opem ferebat Dauid per
 ea tempora Ceilæ Iudæorum vrbi, cuius ex agro ho-
 stes Syri prædas agebāt. Id cum Saul cognouisset Da-
 uidem, videlicet, Ceilæ versari opprimendi eius oc-
 casionem, cui rei semper studio imminebat, eam
 optimam arbitratus, comparata militum manu Cei-
 lam versus ire cœpit. quod cum incertis rumoribus
 fama ad Dauidem pertulisset, suspicio illi obiecta est,
 & metus non levis, num se Ceilani prodituri essent:
 & Sauli tradituri. Quare Abiatharum adiens Deum
 per ipsum consuluit. cumque oraculo didicisset,
 fore magnum vt vitæ periculum adiret, siquidem
 diutius Ceilæ moraretur, ob Ceilanorum in ipsum
 perfidiam Ceilam maturè reliquit. Igitur in ipso ad-
 uentus Saulis & copiarum ab ipso comparatarum
 primo nuntio, atque metu: vel certè statim postquā
 oraculi admonitu laqueos exiit Dauid, in quos
 imprudens se induit, credibile est hunc Psalmum
 esse confectum. cuius exordia gratulatione, de peri-
 culo

culo, quod Dei admonitu euaserat, cum tacita quadam & amara hostium suorum irrisione constant. extrema verò in imploranda, ac sibi amplius concilianda Dei ope, atque gratia, ad ea propulsanda pericula, quæ restare videbat, versantur. in quo etiam mentio quadam fit eius temporis, cum in tabernaculum Dei ex fuga primum se recepit: ibique delituit, eo usque quoad se ipse collegit. cuius diei atque facti recens, scilicet, memoria adhuc in illius animo residebat. Cū igitur sanctus Dauid partim lætaretur, quod oraculo admonitus præsens periculum vitasset: quodque sibi potestas esset, Deum quoties vellet suo arbitratu rogandi: partim sibi adhuc vehementer metueret, ab hostibus suis, quorum quamuis impias manus effugerat, tamen illorum cruenta odia, & insidiæ perpetuæ, quæ tandem exitum habituræ ad extremum essent pertimescebat: cumque ob eam causam fluctuaret animo, alternis & spei, & timoris fluctibus agitatus: tandem ab ipsis experimentis fiduciam concipiens, Dei auxilium sibi non futurum: inanes illos, & degeneres metus coercuit: & tranquillitate animi, ac serenitate constituta, lætus ac bonæ spei plenus, in has voces prorupit. Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Quas quidem voces ita Dauid ex sua persona protulit, ut prophetico, quo excellebat spiritu in Christum Iesum, cuius humana vita, quāuis ærumnosa, & telis inimicorum obiecta tamen summis Dei præsidij communita felicissimum exitum erat habitura, opti-

mè quadrare præuiderit: & ex persona illius præcipuè accipi voluerit. In quo etiam illud intellexit, formulam quandam cum Deo agendi, à se in hoc Psalmo præscribi, qua cuncti ærumnosi, atque miseri, qui in vnius Dei præsidio confiderent, communiter vti possent. Quæ res nobis in causa fuit, vt hunc præcipuè Psalmum interpretari vellemus, quod eius pleaque omnia, hoc meo tempore aptè à me, & verè vsurpari posse viderẽ. Ab inimicis enim meis, quos non iniuria aliqua ipsis à me illata offendit, & læsit, insidiosissimè circumuentus, & calumnijs oppressus: non solum pristinis meæ vitæ bonis, atque ornamentis careo, sed etiam hoc communi spiritu, atque libero excludor. Quo in malo, hoc vno solatio me consolor, quo ex sacrarum literarum lectione, & meditatione diuinæ bonitatis afficior. Nam cum aliquid benignè, & misericorditer à Deo factum, aut cū innocentem aliquem de inimicorum manibus liberatum in eis literis lego, aut cum Dei prouidentiam atque bonitatem Dauidem ita pleno ore prædicantem in his carminibus audio, suasque in Deo omnes spes collocantem ipsum conspicio, diuinæ mihi bonitatis atque prouidentiae, in animo tantum elucet lumen, tantaque excitatur, atque existit in me bona spes: vt minimè dubitem, quin nostris ille rebus, id est, veritati, cuius nunquam deserit patrocinium, subuenturus aliquando tandem sit & magnum, atque præsens auxilium allaturus. quæ spe frectus omnes huius mei casus molestias facile, & æquo animo perfero.

perfero. nonnunquamque & ipse cum Dauide dico. Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmabuntur, & cadent: illudque sæpius, quod in hoc ipso carmine scribitur. Insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. meque rursus illis verbis confirmo. Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. illisq; maximè. Si consistant aduersus me castra non timebit cor meum. Si exurgat aduersus me prælium in hoc ego sperabo. Sed de nobis aliàs nunc Dauidici carminis interpretationē aggrediamur, quod ex persona Dauidis nobis enarrandum in primis est: sic tamen vt cum visum fuerit ad Christi personam propriè, & ad miserorum communem causam vniuersè tractandam, liberè digrediamur. Iam igitur quid dicat, audiamus.

DOMINVS illuminatio mea, & salus mea quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?

I V R E tu quidem ista sancte Dauid: nam si Dominus lux tua est, quæ tanta malorum nox potest irruere, quæ mentem tuam tenebris errorum inuoluat? Si idem salus, quis tibi à morte potest inferri timor? Si robur tibi, atq; vires Deus suppeditat, quem contra, quamuis infestis. hostem nō consistes? imò quas hostium copias non delebis? Tria bona commemorat, lucem, salutem, robur, quibus animi vita cōtinetur. Etenim totidem infestamur malis. Nam, aut ignorantia tenebris à vero aberramus, aut animi imbecillitate, & tanquam morbo, à recto deficimus,

A 3 aut

aut hostili, & externa vi impellimur ad malum. Itaq;
nostri Theologi beatæ vitæ consequendę rationem,
& instrumentum omne in his rebus positum & col-
locatum putant. Primum, si Deus nostræ menti veri-
tatis lumen præferat, deinde si infusa cœlesti iustitia
animum languentem sanet. postremò si aduersus
hostiles infestationes, & insultus continenter ipse
nos protegat, & robur adijciat ad perseuerandum in
bono. Atque vt isthęc Dei dona in se agnosceret san-
ctus David: & ea cum lætitia & gratulatione prædi-
caret, rebus ipsis, quas paulò ante expertus fuerat, ad-
ducebatur. Nam cum Ceilæ in maximo vitæ discrimi-
nine versaretur, idq; ignoraret ipse, Deus illi, & du-
bitanti lumen oraculo prætulit, & periclitanti salutē
fuga attulit, & fugienti pro arce munitissima fuit:
quippe qui illum in tutissimis locis collocarit. Ita-
que lumen ad oraculum redditum, salus ad declina-
tionem instātis periculi, protectio ad opportunitatē
loci editi, atque muniti in quē se contulerat, referēda
sunt. Quibus rebus cōmemorandis cū sibi David gra-
tulari intelligendus est, vt antedixi: tum etiam con-
firmare & erigere animum suum, ad deinceps intre-
pidè agēdum, & si quę adhuc timoris vestigia in eius
mente remanserant, ea huius à Deo accepti benefi-
cij recordatione delere, atque obliterare, & cum
animo suo quodammodo ita loqui censendus. Quid
agis anime? quid sic paues? quidve causæ habes, cur
iam amplius sollicitere? est ne in quo nocere tibi ho-
stes tui possint? num dolo te, aut consilio præuertēt?
num

num viribus aut copijs superabunt? Deus tibi lumen præfert, quid agere, à quo tibi cauere debeas per singula momenta te docet: Deus ponit pedes tuos tanquam ceruorum, & in excelsis, atque munitis locis ab incurſu inimicorum te tutum conſtituit: idem exhibet ſe tibi & in itinere ducem, & in fuga comitem, & in exilio ſocium: idem & in rebus dubijs conſilio, & in anxijs ſolatio, & in formi dolofis ac periculi plenjs auxilio te iuuat: ſcis hæc ita eſſe, expertus ipſe es: degenerem ergo, & inanem timorem pone, atque abiice. etenim tam longè abeſſe debes ab eo, quam longè abes à periculo, à quo, quando ſalus tua Deo curæ eſt, proſectò abes longiſſimè. Sed Dauid optimus vir, atque ſanctiſſimus, vt de fauore, & auxilio Dei lætaretur, adducebatur ijs beneficijs, quæ paulò ante plurima, atque maxima Deus in ipſum contulerat: vt verò ſperaret, id ſibi perpetuum futurum, egregia quadam, qua ſe pollere apud Deum nō neſciebat gratia, conſequebatur. Nos autem quicumq; eiufmodi ſumus, vt cupiditatibus deuicti noſtris Deum nobis iratum, noſtra culpa reddiderimus, cū mala inſurgere & obſidere nos incipiunt, cūque incidimus in aduerſam aliquam, & acerbam fortunam, qua ſpe niti poterimus? ad cuius auxilium conſugiemus? cui ſalutem commendabimus noſtram? quibus copijs confiſi minas, & inſultus malorum deſpiciemus? vtrum nobis peccatoribus, & flagitiſis, & à Dei gratia noſtro peccato repulſis, idem quod homini ſanctiſſimo dicere atque iactare licebit?

bit? Dñs illuminatio mea, & salus mea quem timebo?
Est ille quidem lux, atque salus proposita omnibus,
sed ego miser meis peccatis, me ea luce priuavi, & in
densissimas tenebras conieci. Adfert Deus salutem,
quod ad se attinet vniuersis: sed ego peccando salu-
tem diuinam à me repuli, & perniciem certam mihi
accerxiui. Quid ergo est? deficiam animo, & aduersis
succumbam: meque inimicis meis vinciendum, &
constringendum tradam? minimè istud quidem, vt
cedam atque deficiam. resistam potius atq; hoc ipso
acrius ac vehementius, & precibus, & votis conten-
dam. etsi mihi facultatem mea flagitia ademerunt
communiter cum Dauide dicendi. Dominus illumi-
natio, & salus mea quem timebo? at profectò nulla
res obstiterit, quo minùs submissè & suppliciter dicẽ.
Domine, esto lux mea: esto salus mea ne timeam.
Quare desperet nemo, nec se ab huius orationis com-
munionē exclusum quis putet. nam siue gratia apud
Deum valet, & potest certè idem quod Dauid verè di-
cere: siue gratia Dei priuatus est, & potest pœnitēdo
assequi idem vt dicat. quando quidem quam certum
est Deum suis pro luce in rebus turbidis, & pro salu-
te esse: tam exploratum esse debet eorum, qui defers-
ta iniquitate ad hunc numerum bonorum viro-
rum aggregare se velint, nemini aditum intercludi.
Nam qui fiat, vt Deus ad bonam mentem redeun-
tes ab se repellat, qui viæ atque virtutis oblitos, & in
peccatis morantes blandissimè vocet? Vocet dixi.
imò hortetur, imò illis, modo ipsum audire velint,
non

non solum delicti veniã, sed iustitię, atq; gratiæ apud
se magnum gradum, firmumq; ad bene viuendum
sue prouidentię præsidium, atque adeò post bene
actam vitam opes immensas, & præmia sempiterna
polliceatur. Venite, inquit, ad me omnes qui labora- *Matt. 11*
tis, & onerati estis, & ego reficiam vos. & per Prophe- *Psal. 144*
tam, Prope est Dominus omnibus inuocantibus eũ,
in veritate. Quare si propè adest, vel certè quoniam
semper propè adest ijs, qui ipsum inuocant, opem pa-
ratus afferre: inuocemus audacter ipsum omnes, &
cum Dauide dicamus alacriter: tum illud. Dominus
illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Tum
hoc quod statim subiicitur.

*DOMINI appropiant super me nocentes, vt edant carnes
meas: qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt, & ce-
ciderunt.*

Q V O D Dauid dixerat à Deo salutem, atque
præsidium sibi esse paratum, quodq; ea de causa
imperauerat animo suo, nullos vt hostium conatus
metueret, id nequis fortasse arbitraretur, ab inani fi-
ducia potius, quam à veritate ipsa profectum, & arro-
gantius, quàm verius dictum esse iudicaret: argu-
mèto ducto ab ijs rebus, quæ expertus ipse in se esset
probat, atque confirmat. Cum enim, inquit, ali-
quando hostes in me mei irruissent, feri, & cruoris
auidi (quod vel ad illud tempus cum domum ad Da-
uidem à Saule sunt missi satellites, qui illum cuban-
tem obtruncarent, vel certè ad hoc, quod dicimus,
fuga euasisse periculum, quod ipsi à Ceilanorum per-

B

fidia

fidia imminebat, est referendum.) Igitur, inquit, cum odio inflammatus, & sanguinis mei hauriendi cupiditate incensus, sequi, atque truces hostes instarent, mihi-que ipsi nulla expediendę salutis commoda ratio videretur esse reliqua, in ipso illorum ad me opprimendum cursu, & letalem plagam inferendi temporis articulo, illi spe sua frustrati miserè corruerunt: ego autem lætus euasi. Quę huius versiculi sententia, etsi satis commodè expressa est, in ista, quę vulgo utimur iurè probata, & cunctis Latinis editionibus antelata editione Psalmorum: tamen mirè elucet in Hebraico sermone, verbum, si pro verbo reddatur, hoc videlicet, modo. In ipso appulsu nocentium aduersus me, ad edendum carnem meam. hostes quidē & inimici mei in me, at ipsi impegerūt & corruerūt. Sic enim legimus inimici mei לִי. cuius vculę hoc loco magna vis est ad irruentis, ut diximus, & iam plagam penè inferentis hostis incursum declarandum. Quod autem septuaginta interpretes verterunt *κακοινας* id est nocētes, & Hieronymus in germana illa Psalmorum ex Hebręo translatione vertit maligni, id, quoniam Hebręum verbum מַרְעִים paruo punctorum vocalium discrimine, vel malefacientes significat, vel amicos, fortasse aliquis hoc potius modo, isto loco id verbū accipiat, nulloque recti sensus periculo vertat. Dum appropiant super me amici mei, ut edāt carnes meas: eos ut homines David simulatè appellet amicos, qui cum amici illi esse deberent, quod ab eo multis ac magnis beneficijs affecti essent: nec tamen ei, & in

teritum

teritum moliebantur, quales erant Ceilani. Nam quos capitis sui periculo ab hostium incurſu tutos reddebat ipſe, quoſque ob recens beneficium fideles futuros arbitrabatur ſibi, eorum perfidia penè proditus fuit. Hos igitur, atque his ſimiles alios appellat ſodales ſuos Dauid, omni, ſcilicèt, hoſte nocētiores amicos: vtroſque autem, & hos fallaci ſpecie tectos inimicos, & illos apertos & profeſſos ſuos hoſtes, Saulẽ, Sauliſque ſatellites, quos וַיִּצַּד id eſt, oppreſſores ſuos vocat, in ipſo aggreſſu, & prædæ capiendæ articulo, prædæ è manibus ipſorum elapſa falſos ſpe, atque deluſos, turpiter corruiffe cum gaudio, & irriſione commemorat. Atque harum quidem rerũ, quæ his duobus verſiculis continentur: nimirum, & periculi amicorum fraude creati, & belliper eos qui ſe profitebantur hoſtes illati, & ad opprimendum hominem innocentem coitionis factæ ab vtriſque: ad hæc in ipſo penè certaminis conflictu diuinitus oblatti præſidij, cum innocentis ſalute, & hoſtium ignominia atque ruina, tanquam veſtigia quædam, atque ſigna, in ijs rebus, quæ Dauidi euenerunt, reperiuntur impreſſa: cæterum vera ſpecies eorum omnium, veraque imago, in Chriſti Ieſu humana, atque mortali vitæ ſic extat, vt minimè dubitari debeat, quin eam ſibi propoſitam habuerit Dauid, cum iſta canebat. Nam vt præteream, quæ ſuperiori verſu dicuntur, proprias Chriſti voces videri. Etenim alij, quamuis iuſti viri, de diuina luce ſplendoris aliquid ad ſe deriuāt, & de immenſis Dei opibus nõnullas ad ſe trã-

B 2 ferunt

ferunt copias, & de illius infinita vita, nō nihil quod tamen ipsis satis, superque sit, hauriunt & accipiunt: sed, vt hoc verum sit, tamen nemini ipforum datur, ipsa vt met vita, atque luce Dei viuat, atque illustretur. At Christo Iesu, in quo corporaliter, vt Paulus *Coloſſ. 21.* scribit, plenitudo diuinitatis inhabitat, communione quadam diuinorum bonorum, & cum Dei verbi persona humanæ naturæ ineffabili vnione, ipse Deus pro salute, pro vita, proque fortitudine est. Itaque vt hoc prætermittam, propriè Christo competere vt dicat. Dominus illuminatio mea, & salus mea quem timebo? quis hunc alterum versiculum audit, cui non statim in mentem veniat illius noctis, in qua Dominus Iesus impiâ Iudæorum, & Romanorum militū manu comprehensus, atque vinctus fuit? Nam, quis vnquam amici persona tectus, inimicior, cædisque audior fuit, quam proditor Iudas? quisve accessus, atque congressus, aut in speciem magis blandus, aut re ipsa magis hostilis, eo eiusdem Iudæ ad Christū accessu esse potuit, cum ipsum deosculatus, militibus qui Christum comprehensuri venerant, quibusque se ille ducem præbuerat, ea re signum dedit ad comprehendendum: & quod erat pacis & amoris symbolum, eo pro classico ad ineundum prælium est vsus? Quid? nonne, & hunc occultum hostem, & alios palam inuadentes inimicos sola voce Christus ita perterrefecit, atque prostrauit: vt quod reliquum est huius versiculi, quodque sequitur. Qui persequuti sunt me inimici mei, ipsi infirmati sunt, & ceciderunt. in re

re gesta dici, non vaticinium de futura esse, iure omnibus videatur? Quamquam non in illa nocte modo atque in illis tenebris hostes in se irruentes Christus deuicit: sed multo verius postera, & in sequenti die, media luce, cum ab eisdem indignissima morte affectus est, ipso illo actu moriendi, ipsoque extremo spiritu debellauit. Debellauit, inquam, tum Iudæos, funestæ illius cædis satellites, & ministros: tum Sathanam, Sathanæque addictas aërias potestates, tanti sceleris duces, & authores, sicut Paulus scripsit. Spolians principatus, & potestates, traduxit confidenter palam triumphans illos in semetipso. A cuius enim vita dæmones suæ tyrannidi arbitrati sunt, exitium imminere, quemque ob eam causam interficere studuerunt, is moriens, domos illorum euertit: regna vastauit: imperium extinxit: hominesque eos, quos captos illi, & constrictos tenebāt, in lucem libertatis asseruit, ipsosque hostes Christus, non quidem illos repellendo, aut se contra inferendo, sed sustinendo, & telum quodammodo totum corpore recipiendo vicit, & contriuit, ipso, scilicet, illorum incurso, atque impetu, probe ut naturam illius referret lapidis, quo de scriptum est: Qui autem ceciderit super illum, conteretur. Nam & hæc illi nequissimo serpenti tanquam factaiam inde ab initio Deus præcinebat, cum ei dixit. Tu insidiaberis calcaneo eius, ipse autem conteret caput tuū. Colubri enim in obuiū aliquem impetum interdum faciunt, & pedem ei mordent: nam altiora ore petere nequeunt. id cum accidit, sæpè etiam eue-

Coloß. 2.

Matt. 21.

Gene. 3.

re solet, vt is cuius mordetur pes, calce comminuat colubro caput, quod illi nocendi causa pedi propè subiiciunt: ita fit, vt coluber, dum alterius lædit pedē, ipse in capite plagam accipiat, eamque accipiat ipso eodem pede, quem petebat percussus: & quod primū erat non petitus ad necem, sed petens ipse alium. Eadem igitur illi hosti, quicum natura optima esset cōditus, suaque ipse sponte prauus effectus esset, serpentis astum imitatus, eiusque in se suscipiens formam lætale in nos virus infudit, euentura prædixit Deus: siquidem vnquam ausus fuisset, vel potiùs quoniam futurum erat vt auderet, calcaneum Christi adoriri quod & euenit. Nam primum, dum omnia venena sua aduersus Christum expromit, in carne Christi, & in eius humana vita lædenda, quæ infima, & terræ veluti proxima pars illius est, constitit ipsius omnis impressio: ipse autem & regno, & malè parta dignitate spoliatus in capite, vt minimum, lætalem accepit plagam. Deinde non à Christo ille circumuentus aut in certamen euocatus est: sed circumueniēs ipse Christum, & impetum in illum faciens, sibi pestem conciuit. Postremo victus est, neque magnis copijs, neque armorum aliquo genere inaudito, & nouo, sed ea ipsare, in qua, vt sibi visus est, superior erat, eo pede, id autem est, carne ea cui vulnus intulerat, ea vita quam morte extinxerat: atque adeò ipso illo à se illato vulnere, atque morte male ipse, & perpetuè perijt. Nam è Christi sanctissimo corpore vulneribus confosso immensa vis pretiosissimi sanguinis profluens,

fluens, beatum quidem piorum hominum populū à peccatis, atque à delictis expiauit & emundauit omnibus: Aegyptios verò insequentes, hoc est, dæmonum bonis viris infesta agmina, vndis illis sui sanguinis veluti obruta deleuit, & extinxit. Itaque quam antiquus ille serpens, Christo molitus est necem, ea exitialis ipsi fuit, & vt scriptum est, Incidit in foueam quam fecit. Et ad Christum oppugnandum aggressus in ipsa aggressione, vt hîc dicitur, infirmatus est, atque cecidit. Sed iam ad Dauidem reuertamur.

SI consistant aduersus me castra non timebit cor meum, si exurgat aduersum me praelium, in hoc ego sperabo.

QV AE est ex tota superiori oratione collecta sententia, qua sanctus Dauid, de eo quod suas res Deo curę esse videbat, fiducia concepta, asseuerat, tātum abesse ab eo, vt suorum hostium minis moueatur, vt ne si se vndique obsideant, atque circumstent in timore futurus sit. etenim sibi spem addi eare, non metum iniici. Sed quod dicitur. In hoc ego sperabo. ambiguum videtur, vtrum in Deo, an in ipso eodē, cuius meminit, bello spem suę salutis constituat. sed hæc ambiguitas in oratione Latina est. nam in Græco, & Hebraico sermone, quod ex codicibus Græcè liquet, & Hebraicè conscriptis nulla plani sensus latebra, aut obscuritas latet. Nam in Hebraico sic. בואחאניבוסח Septuaginta porrò. *οι πανη υγω ελπιζω* in quibus satis apparet, Dauidem hîc bellum, atq; hostium castra demonstrare, & in eis ipsis hostium suorum armis spem incolumitatis suę posuisse dicere, quo magis

gis ex eo perspiciatur diuinæ potentia magnitudo. Nam profectò qui Deum piè colunt, id ab eo roboris in animo accipiunt, vt in desperatissimis suis rebus, non modo non frangantur metu, sed etià, vt ea ipsa, quæ sibi aduersa esse & inimica videntur, pro ipsis stare, & pro instrumentis ad victoriam obtinendam sibi esse arbitrentur: neque temerè id, aut sine idoneo argumento. quod sit maximè proprium magnitudinis & sapientia summi Dei, consilia, & conatus malorum hominum in suam ipsorum perniciè conuertere: eosque capere atque irretire suis ipsorum artibus. quando illud est maximum victoria genus cum hostes nostri, ijs ipsis, quibus fidunt, & armis à nobis, & artibus superantur. Quod vt planius intelligatur altius ista nos, & tanquam à capite repetamus. Duæ sunt rationes, siue duo tempora potius: nec enim plura esse possunt, in quibus seruis suis Deus opem solitus est, & præsidium afferre. Nam aut præuertit mala, atque aduersa antequam adueniant, & eorum causas præcidit, aut posteaquam aduenerunt, & in seruos ipsius incumbencia eos oppresserunt, ad mirabili aliqua nec opinata ratione, dispellit ea, & ad nihilum redigit. Quarum rationum illa prior, suauior fortasse ipsa est, & optabilior, ijs præsertim, qui parum adhuc in virtute profecerunt: qui que nondum satis virium collegerunt in animo suo, ad malorum acreis morsus fortiter perferendos. Talibus enim optandum est, vitæ huius tanquam navigationis cursum sereno cælo, marique tranquillo sine ventorum insultu,

insultu, & sine iactatione conficere. At verò alia ratio posterior, cum præstabilior iudicatur esse, tum à Deo sæpius vsurpatur: propterea quod & nobis maiorem vtilitatem afferat, & Dei gloriam magis illustret. Nobis enim reflantes ventos nonnunquam, & aduersa tempora pati, valdè quidem est vtile atque conducens, vel ad animi parandam virtutem, vel ad eandem, si quidem iam parta sit, alendam, & quando interdum sopita iacet excitandam: gloriosum autem Deo, quæ superari nullo modo humanis viribus atque consilijs malè possunt, ea cum se maximè corroborauerunt, maximèque exaggerata sunt, nullo negotio, & tanquam nutu dispellere: & charos ipsi populos, ab impijs hominibus prædæ loco habitos, è medijs ipsorum faucibus eripere, suisque ipsos euertere, & machinis, & consilijs. quo de genere illa sunt, quæ sanctus Moses mare rubrum transgressus, Deo scribitur cecinisse: vt, Dixit inimicus persequar, & comprehendam, diuidam, spolia, & implebitur anima mea. Euaginabo gladiū meū, interficiet eos manus mea. Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare, submersi sunt, quasi plumbū in aquis vehemētibus. quis similis tui in fortibus Dñe, quis similis tui, & faciens mirabilia? & quæ sequuntur. Nā profectò aduenientia mala antè videre, & illorū imperū auertere, aut certè ipsos malorū fontes excindere, est illud quidē ad beneficij rationē per amplū, sed ad fidē faciendam de bonitate, & potentia Dei ambiguū, & obscurū. Id enim à Deo administrari, atque fieri, ita homines ipsos, de

Exod. 15.

C quorum

quorū agitur salute, sepeletet, vt quoniā mali pericu-
 lū non fecerunt, neq; salus, aut fortunæ eorū in disci-
 mē venerunt, quale, & quantū beneficiū acceperint,
 nonnunquam etiam vtrum omninò acceperint, ne-
 sciant. Quod si & ipsi malū imminere sibi aliquod ali-
 quando cognoscant, atque ad præcauendum id, at-
 que vitandum, aliquid ipsi operentur, & faciant, ita-
 que accidat, vt vitent quod impēdebat malum, atq;
 declinēt: tametsi ipsi sibi re ipsa auxilio non fuerint:
 tamen fuisse auxilio sibi putant, suasq; partes in tuen-
 da salute sua nonnullas fuisse gloriantur: neque pati
 possunt equo animo vllō modo, vt Deus, cuius vnus
 cura atque sapientia mali cursus, aut impeditus est,
 aut aliō cōuersus, solidā istam gratiam ab ipsis inear.
 Ex quo fit, vt Deus, qui & suæ gloriæ studiosissimus
 est, & salutis nostræ cupidissimus hanc viam auxiliij
 ferendi, minus sæpè frequentet: illud verò alterum
 iter sæpius insistant, idque adeò interdum studiosè fa-
 ciat, vt obliuisci seruorum suorum nonnunquam, &
 lentè ac remissè agere videatur: impios furere homi-
 nes, & in bonos impotenter sæuire, ac bacchari per-
 mittēs, quo paulò post ex eisdem illis, qui se iam pro
 victoribus inferebant, deuictis atque maētatis, & ser-
 uis suis eis, quos periculo eripuit, maiorem causam
 lætandi, & reliquis mortalibus vniuersis laudandi se,
 atque celebrādi, vberius argumentum exhibeat. Si-
 cut scriptū est. Dicturus est Pharaο super filijs Israēl,
 coarctati sunt in terra, mare illos conclusit, & indura-
 bo cor eius, & persequetur vos, & glorificabor in Pha-
 raone,

Exod. 14.

raone, & in omni exercitu eius. Quod ipsum re præ-
stitit, nec ex innumerabili copia exemplorum, quæ
nobis suppeditant sacre literæ, ad id, de quo agimus,
magis accommodatum, magisq; illustre exemplum
vllum proferamus. Nam cum Iudæorum populus,
qui Mose duce decedens ex AEgypto fœlicia Palæ-
stinæ loca, & auitas sedes petebat, in varia pericula in-
cidisset, Deo id non permittente solùm, sed quodam
modo agente, in ipso periculorũ, ac discriminis sum-
mo articulo præsens illi auxilium, atque salus semper
ab eodem ipso Deo mirabiliter est oblata: adeò vt to-
tum illud iter, quamuis & spatijs locorum, & tempo-
ris diuturnitate longissimum, non magis castris, &
stationibus Iudæorum, quam in ipsorum periculis,
auxiliorum diuinitus collatorum notis, atque signis
fuerit distinctum. Excesserunt ex AEgypto. Ceden-
tes paululumque progressos, & in iniquum locũ ad-
ductos AEgypti Rex Pharaon, magnis copijs maxi-
ma celeritate collectis, ipsos insequutus est: hinc cum
neque resistere inermes armatis possent, neque se in
fugam dare, locorum iniquitate conclusi: quod ab
utroque latere vasta solitudo atque montes, antè ve-
rò obstaret obiectum mare, à tergo autem hostis in-
staret: diuisit Deus subito aquas maris, viamque per
medios fluctus dedit populo suo. quam viam Iudæi
ingressi incolumes in aduersum littus perueniunt:
AEgyptios verò, qui eadem via ausi sunt Iudæos in-
sequi, diuisæ aquæ, vnà rursus coeunt, miserè im-
merferunt. Vix mare traiecerant cum laborare cœpe-

runt fame, atque esearum inopia: cui inopiæ Deus, & statim & copiosè subuenit. Nam caelestis rore concretum cibum suauissimum illis dedit, neque dare destitit, quamdiu in desertis illis locis versati ipsi sunt, id est, per annos quadraginta. Nec multo post cum aquæ penuria premeretur, scaturire è rupe fontem fecit. Idem rursus serpentem erexit æneum, cuius aspectu sanarentur, quicumque venenatorum serpentum morfu faucij essent. fauciabantur autem quotidie plurimi, magnoque cum dolore atque cruciatu vitam amittebant: quod ea loca venenatis serpentibus abundarent. Sed, quid singula persequor? quæ cum innumerabilia sunt, tum omnibus qui diuinas literas legent, sunt æquæ atque mihi nota. Illud tantum dico, cum ijs malis ille populus premeretur, ut miser omnino esse, & ærinosus ijs, qui procul ipsum aspexissent, videri omnibus posset: factum tamen esse, ut Deo in ipso tempore auxilium illi semper, atque opem ferente, non solum mali expers esset, sed etiam scilicet & beatus euaderet. Quod Esaias vates eisdem de rebus agens, scripsit: Et in omni, inquit, tribulatione sua non est tribulatus. Atqui pronum fuerat Deo, paucorum dierum itinere, nulla circuitione, nullis ambagibus, nullo viæ errore, laborum, & periculorum expertes Iudæos in promissæ terræ possessionem inducere. Vtrum igitur illorum scilicet inuidisse putandus est Deus, an potius consuluisse & prospexisse eorumdem salutem? prospexit certè salutem illorum, suæque simul in eo gloriæ consuluit. nam dum potentia suæ & erga

Esai. 63.

erga illos prouidentia, tot edit ipsismet spectanti-
 bus, & tam illustria documenta, id assequutus profe-
 ctò est, vt se deinceps illi, quod ipsorum salutis atque
 adeò pietatis totius caput erat, & ardentiori profe-
 querentur charitate, & maioribus quotidie laudi-
 bus celebrarent: qui vnus ex tota ista prouidendi,
 & benefaciendi ratione maximè gratus Deo, atque
 optatus fructus percipitur. Id igitur quia cognoscūt,
 & sperant iusti homines in malis, videlicet, & asperis
 suis rebus auxilium Dei sibi præsto affuturum, idcir-
 cò cum in mala incidunt, non modo æquitatem ani-
 mi facilè retinent, sed etiam in medio ipso metuen-
 darum & horribilium rerum tumultu maxima pa-
 ce, & quiete fruuntur: & quo magis humana præsi-
 dia eos deficiunt: eo magis salutem suam esse Deo
 curæ, & celerius ab ipso auxilium sibi affuturum cre-
 dunt. Itaque animo erecti, atque alacres, speque opti-
 ma pleni, non modo se non dant ægritudini atque
 mœrori, aut humile quidquam faciūt suppliciter, &
 demissè: sed ne, si quid fortassis opis atque virium in
 ipsis est ad nocendum suis hostibus, eo aut vtuntur,
 aut vt iniuriam sibi ab ipsis illatam alia iniuria repel-
 lere, aut omninò parem vicem illis reddere velint,
 animum suum vnquam inducunt. quin potius illo-
 rum impugnationem suam propugnationem, inimi-
 ca ipsorum còsilia sua esse præsidia arbitràtur: vires,
 copias, opes illorum, pro suis ipsi summis opibus du-
 cunt: scientes, quod Paulus scribit, quod, tribulatio *Rom. 5.*
 patientiã operatur, patientia spem. spes autem non

confunditur. dicuntque & ipsi cum Dauide, Si constant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me praelium, in hoc ego sperabo. Sequitur.

VN A M petij à Domino, & hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini cunctis diebus vitæ meæ, & videam voluptatem Domini, & visitem templum eius.

VOLVPTATEM non voluntatē in emendatis vulgatæ editionis codicibus legimus, cui lectioni Hebræa, atque Græca exemplaria suffragantur. Visitandi autem verbum hoc loco ex Hebraicæ vocis, cuius loco ponitur significatione interpretatum, significat lustrare, & curiosè inquirere: itaque visitare templum, quod hîc dicitur, idem est, quod adyta illius omnia perlustrare. Nam hoc desiderat, aut certè desiderare se dicit sanctus Dauid, atque ita desiderare ardentè, vt nisi id adipiscatur, cōquiescitur non sit, nimirum versari semper in sanctissimo templo, & tanquam in oculis Dei, eiusque sacri, atque pulcherrimi habitaculi optatissimo aspectu semper frui, & quotidiano ipso, & domestico vsu nota sibi facere omnia illius, quamuis arcana, & interiora loca. Quæ quamuis de visibili, & in terris posito Dei tabernaculo, cuius summa erat apud Hebræos, religio, dicantur à Dauide. etenim modo in illo delituerat Saulis iram fugiens: itaque vigeat in ipsius animo eius loci, qui sibi salutaris quidem modo, dulcis autem, atque gratus semper antea fuisset maximum desiderium. Quamuis igitur hæc de tabernaculo

culo Mosaico dicantur: tamen propriè referenda sunt ad æthereum, atque inuisibile Dei templum, & ad cælestem cum Deo viuendi rationem eam, qua cum ab hac vita discesserūt, pij homines ac sancti fruuntur, & inquam ipse Dauid incenso studio ferebatur. Nam eius rationis atque vitæ cælestis terrenum illud tabernaculum atque templum imaginem referebat. Sed quorsum hæc dicet aliquis? aut quicum superioribus coniungantur? optimè illa quidem inter se, aliusque ex alio versiculus tam nexus est, quam animi affectus qui hisce versiculis explicantur, alij nascuntur ex alijs. Itaque naturā ipsa imitatur oratio. Etenim spes contraria timori est. nam timor ex opinione imminentis mali oritur: spes ex opinato futuro bono. vnde mali timor pelli nequit, nisi boni futuri spe. quo fit, vt depulsi timoris commemoratio ipsa, statim cogitationem nobis subijciat eius boni, cuius consequendi spe firmatus, & corroboratus animus timere desijt. Quæ quemadmodum in cogitationem, & in mentem veniunt, sic etiam in oratione ponuntur, quod certè Dauid hoc loco fecit. Nam posuerat superiùs, atq; affirmauerat, ne si vndiq; hostes ipsum obsiderent sui, se in timore futurū vllō modo. Sed quæ res istis tibi animos facit sancte Dauid ipsū si roges? quæve id fiducia iactas? Quia, inquit, nihil mihi ab inimicis posse noceri video. Etenim in ijs rebus spes oēs meas, atq; fortunas constitui, quas mihi aduersarij mei nunquā eripient. Nā votorū meorū, atq; bonorū omniū hæc summa est. Deo semper assistere,

ab

ab eo nunquā diuelli, in splēdidissimo cæli loco, quæ
propria eius est sedes, perpetuò versari: illis cælestiū
spirituum sanctissimis cētibus iugiter interesse: viue-
re in luce semper, in gaudio, in veræ gloriæ sempit-
terno splendore. Mihi omnis ratio, cum virtute est,
cum pietate, cum Dei cultu: cætera in quibus casus,
& fortuna dominantur, nec ipse valdè appeto, neq;
ad me planè pertinere puto. in ijs ludat fortuna vt vo-
let, irruant hostes, atque grassentur: suo arbitrato præ-
das agant, facilè patiar me ijs spoliari rebus, quas ne-
que pro meis, neque pro bonis vnquam duxi. Meum
bonum, vnus Deus est, eiusque diuini boni sempiter-
na possessio: cuius, vel spem viuo, vel fructum mor-
tuo nemo mihi hostis eripiet. Et sanè duæ res sunt,
quæ bonos viros in malis atque in laboribus consti-
tutos, maximè consolantur. Vna est illa eorum spes,
quam in Deo opitulatore, atque adiutore suo firmi-
ter collocatam habent: de qua spe superiore versicu-
lo satis est dictum. Altera quod, quæ illi pro suis bo-
nis ducunt, eam naturam habent, vt in hostium po-
testatem venire, aut possessoribus inuitis eripi, nullo
modo possint. Nam hostilis vis cū eousq; progressa
est, vitam vt eripiat bonis, atque innocentibus viris,
vltèrius quo progrediatur non habet. id verò si ho-
stes effecerint, si quæ inuisum sibi bonorum sangui-
nem hauserint, non modo nihil mali illis attulerint,
sed etiam plurimum boni contulerint. Mors enim in
hominibus iustis per sophisma quodammodo dicitur.
Etenim viuunt tunc maximè cum primùm ex-
cesserunt

ceſſerunt ab his terrenis, & mortalibus locis. Scimus, inquit Paulus, quoniam ſi terreſtris domus noſtra ^{2. ad Cor.} huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ^{c. 5.} ex Deo habemus domum non manu factã, ſed æternam in cælis. Id igitur, quia boni ſciunt, aut ſi minus quam Paulus ſciunt, certè ſi per ipſos non ſteterit, certò futurum credunt, atque cognoscunt: erecti, atque alacres fortunæ tela non modo deſpiciunt, ſed nonnunquam etiam cupidè excipiunt, tanquam ſuæ ſegetem gloriæ. Quod ſi qui ſumus, qui aduerſarum rerum, vel metu terreamur adhuc, vel præſentia afflictemur, id nõ tam in ipſa re, quam in errore noſtro eſſe, & idcirco nobis accidere exiſtimare debemus: quia vel ignoramus adhuc veri ratione boni, vel in eo quod compertum habemus, fallacis huius vitæ illecebris deliniti, nondum ſatis altè, atque firmiter defiximus omne noſtrum ſtudium. Quare quicumque huiusmodi ſumus, reuocare debemus animum ad meliorem rationẽ: & vt ipſe ſe, ac ſua bona cognoscat efficere. Quæ ille, cum in vna virtute, & ardētior ga Deum charitate ac pietate, ac cæleſtis vitæ fructu ponenda intellexerit: cumque ad ea conſequenda bona, Deo in primis opem ipſi, & auxilium ferente, ſatis facultatum, atque virium in ſe inſeſſe perſpexerit: cumque eas vires atque facultates ſibi inuito adimi non poſſe, cognouerit: proſectò, & bona ſua iſta, in ſua vnus poteſtate poſita ab omni maleuolorum, & inuidorum hominum incurſione, & iniuria eſſe libera iudicabit: & omnes acerbos vitæ caſus contem-

D net:

net: & tanquam de excelfo, & munito loco, inanes
hostium fuorum clamores viciffe se iam, & debellaf-
fe arbitrantium negliget, atque ridebit: hocque Da-
uidis ad omnia fortunæ damna, atque tela tanquam
fcutum opponet. Vnam petij à Domino, & hanc re-
quiram, vt inhabitem in domo Domini cunctis die-
bus vitæ meę. Nam per Deum immortalem, hostis
amare quid insolescis? quid potuiffe te, atque effecif-
fe tantopere iactas? in quo putas nocuiffe, aut nocitu-
rum effe te mihi? Omni, inquis, te dignitate fpolia-
bo. at innocenter, atque integra fide, actæ vitæ con-
scientiam nunquam eripies. Efficiam, vt de te cun-
cti homines male & loquantur, & iudicent. at Deus
cuius vnus sunt incorrupta iudicia, iudicabit benè.
quamquam qui, quæfo, funt ifti homines, aut quot,
aut quandiu iudicabunt? Quin vitam eripiam tibi.
Benè profectò narras, ab inuidorum, fcilicet, & male-
uolorum, & tui fimilium hominum grege, ad beatos
bonorum virorum cætus me transferes. Sed senten-
tiæ huius verficuli tanquam genus vidimus: nunc
fingula eius verba breuiter percurramus. *Vnam petij.*
Libido atque cupiditas plura appetit, neque fatiatur
vnquam. at rectè instituta ratio vnum bonum, quod
& ipsum summum fit bonum, desiderat. Nam neque
bina aut plura effe poffunt summa bona. *Petij à Domi-
no.* Rectè à Domino, quoniã vanæ funt cogitationes
hominum in fe fatis virium, atque præfidijs effe arbi-
trantium, ad fcëlicem, & beatam vitam: aut eam col-
locantium in aliquo terreno, atque interituro bono.
Aliunde

Aliunde enim, id est, à Deo ea nobis petenda, & accersenda est: nec solùm à Deo postulanda, sed collocanda etiam in solo ipso. *Et hanc requiram.* Omnes quidem veram sibi fœlicitatem optant: plurimi etiam petunt, pauci requirunt: quando requirere est cura atque diligentia adhibita, iterum atque sæpiùs quærere. Atqui nisi qui requirunt, id est, qui perseverantes in studio virtutis instant, & tanquam pulsant ad ostium diuinæ pietatis, atque clementiæ, eam nulli consequentur. Verè enim dictum est: Qui *Matt. 24* perseverauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Sed quid David requirat, audiamus. *Vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Plurimi sunt, quos cum virtute versari, & apud pietatem tanquam hospitario usque delectat, quoad, scilicèt, eorum intestinæ cupiditates nimia ipsa copia obtusæ, atque consopitæ silent in ipsis, atque quietem agunt: qui iidem cupiditatibus postea reuiuiscuntibus, & ex interuallo redeuntibus, ad primum earum aspectum, atque vocem virtuti hospitium renunciant, & ad nota sibi lustrademigrant. Contra autem sanctus David, nō ad breue aliquod tempus desiderat versari cum Deo: sed per totam vitam perpetuò cum illo esse: neque hospitari apud illum, sed in eisdem ædibus communiter habitare. Intelligens nimirum, crebros illos & alternos ad virtutem accessus atque recessus, illasq; itiones & reditiones animi esse non solùm levis, sed etiam eiusmodi, quo desperare non possis ipsum aliquando, non dico præclarum aliquid, sed ne medio-

D 2 cre

cre quidem, vel effecturum, vel assequuturum. *Ut inhabitem in domo Domini.* Aptè hoc eloquitur atque verè. Sola enim beata vita iurè domus dicatur: domus inquam, in qua stabilis ad quiescendum sit, & ad suauiter inhabitandum sedes. Nam cæteræ res, quas plerique infano interdum studio insequuntur, opes dico, & voluptates, potestatesque & imperia, habent illæ quidem speciem quandam boni, sed leuem speciem atque fallacem: itaque alliciunt ad se se amœnitæ quadam eos, qui vitæ huius iter insistant, & de via fessos ipsos, & æstuentes collocare tanquam in vmbra possunt: diu autem illos in quiete continere, aut requiescendi & commorandi diutiùs apud se se facultatem illis dare non possunt. idque ita esse, vel illi ipsi maximè testificantur, qui stultitia atque errore cæci, ipsumque ignorantes domicilium boni ad illa specie ampla, re autem ipsa, omni supellectile vacua diuersoria se contulerunt. Notæ enim sunt illæ istorum hominum voces: *Quid profuit nobis superbia, & diuitiarum iactantia quid contulit nobis?* transierunt omnia illa tanquam vmbra, tanquam nuntius percurrens: cæteraque; quæ in hanc sententiã pluri malamentantur, quod vnum in omni ipsorum vita verè profectò sunt loquuti. Veteris enim domicilij atque fallacis subita ruina semel oppressi, tunc planè senserunt in exitium sibi id esse conuersum, quod ad requiem putauerunt fore: speque sua ipsos miserè fuisse frustratos. Quanquam illi ne in ipso quidem tempore, cum requiescere sibi videbantur, vllum
verè

Sup. 5.

veræ tranquillitatis, atque quietis fructum, mea quidem sententia percipiebant. Nam quis ignorat quanti avaris suæ constent diuitiæ? quibus sit obnoxia molestijs, atque adeò miserijs honorum ambitio? quam nulla sincera, atque homine digna voluptas sit, in vita voluptaria? imò quot occultentur, & quam sæui sub horum splendore nominum tortores animorū? Quoniam sic certè natura comparatum est, vt quādiu rebus vtimur, quatenus à natura ipsa nobis concessum est illis vti, id est, quādiu adhibemus eas ad naturales earum vsus, intraque cum modum, qui est à natura præscriptus: tandiu vt nobis illæ sint iucundæ atque dulces: quod si violatis temerè, atq; transgressis finibus ijs, quos natura rebus pepigit, officijsque rerum, & muneribus, & ordine naturali peruerso, efficimus, vt altera inuadat in alterius possessiones: & suum ipsa officium negligens, alienum vt munus obeat postulamus: vtritè id & nauiter obeat, nunquam profectò assequemur: insuper ipsum illud amitemus naturale bonum, quod ipsi inerat: illasq; ad vsus nostros ei à natura datas opportunitates & commoditates: nec minus faciemus absurde quam, qui calceis, quos pedibus detraxisset, caput induere conaretur, faceret: si tamen tam absurdus quisquam esse, vllò vnquā modo atque ratione potest. Etenim is, etsi plurimum operæ in eo posuisset, seque confecisset multo labore: perfecisset ille quidem pedes, vt nudi manerēt, caput tamē ipsum nihilo magis texisset, ipsumque amisisset artis vsus: similiter isti fa-

D 3 ciunt,

ciunt, quicumque animum suum boni infinite cupi-
dum explere volunt, aut opibus, aut honoribus, aut
voluptatibus persequendis: qui que vitæ tranquillæ
atque beatæ sedem vllam stabilem constitui, in ijs re-
bus posse putant, aut certè sibi cōstituunt. Torquent
se certè illi, atque diuexant: nullum tamen solidum
consequuntur bonum, nedum illud summum quod
expetunt. Itaque, quod vitæ huius quotidiana exem-
pla nos docent, nulli egentiores sunt, quam qui ma-
ximè diuitijs affluere putantur auari: nulli ad ser-
uilem conditionem propiores, nulli qui cuncta di-
gna, indigna que magis perpetiantur, quam honoris
atque gloriæ studiosi: nemo qui maioribus dolori-
bus nō solū animi, sed etiam corporis torqueatur,
quam qui velis, vt dicitur, atque remis voluptates
persequitur. Quod ob eam causam illis iure atq; me-
ritò accidit, quia naturæ ordine violato, quibus re-
bus modicè vti, ac pro viatico debuissent in isto vitæ
tanquam itinere, ab ijs dementia quadam obcecati,
summum ipsum bonum requirunt: & quo vti inter-
dum possent, pro non incommodo diuersorio ad ani-
mum refocillandum. (quamquam qui firmiore ac
vegetiore animo sunt, ne ista quidem diuerticula,
istæve refocillationes magnopere curant) sed quo
vti possent ad diuertendum, eo frui volunt pro stabi-
li & sempiterno domicilio, sedem que sibi in eo bea-
tæ vitæ constituunt. Quæ profectò beata vita, quam-
uis nullas alias sedes haberet, nunquam tamen se pa-
teretur collocari in huiusmodi nugacitate inanitate-
que

que rerum. Nam quod vnum tectum commune illi, quæ verorum bonorum perpetua dicitur esse possessio, esse possit, cum ambitione, cum avaritia, cum voluptate, caducis, videlicet, atque fallacibus bonis? illa certè cum virtute commoratur: in Dei pietate, atque cultu tanquam in sanctissimo fano quiescit: in cælesti domo, & in Deo ipso videndo, fruendoque suam habet & propriam sedem. quam ad vnam sedem nos omninò debemus tendere omni nostra ope atque studio, si modo quales semper esse cupimus, beati atque felices, tales vnquam futuri sumus. Ibi enim veræ illæ opes sunt repositæ, quas neque tinea demolitur, neque fures effodiunt, aut furantur: immortales ibi honores sunt, & incorrupta, ac nullo vnquam æuo marcescens dulcissima, honestissimaque voluptas. Vnde sequitur. *Vt videam voluptatem Domini.* quæ vna, scilicet, & vera voluptas est, & omnium maxima voluptas. quippè quæ ex summi, & optatissimi, & omnem animi nostri cupiditatem, explentis, atque satiantis boni consequutione, in altissima pace, & lætissimo gaudio sequatur. *Et visitem templum eius.* Nā his duabus rebus continetur absoluta & cumulata beatitudo: Dei contemplatione, scilicet, qua ex contemplatione oriuntur innumeræ voluptates, & cognitione templi Dei, id autem est, vniuersi huius, quod vnum est templum augustissimum, atque maximum. Nam hæc naturæ rerum cognitio, veluti cumulus additur, visioni illi, contemplationique Dei, in qua propriè ipsa beatitudo consistit.

Igitur

.Igitur has naturæ partes, atque rationes beati viri, in cælesti illa & futura vita cognoscenti, eaque ex cognitione capient summam voluptatem. Nam quod aliud puris & bene affectis animis exhibeatur gratius spectaculum, quam est hoc, quod illis à Deo exhibetur, cum de altissimo & maximè splendido loco cæli, in omnis mali experti vita ipsi constituti, nō solūm, vident illa.

*Defectus Solis varios, Lunæq; labores
Vnde tremor terris, qua vi maria alta tumescant
Obicibus ruptis, rursusque in se ipsa resident,
Quid tantū Oceano properent se tingere soles
Hyberni, vel quæ tardis mora noctibus obstet.*

Sed multò illis maiora, ac reconditiora cognoscunt: causas nimirum omnium rerum, & cuiusque rei principia interiora atque propria, ipsarūque inter se naturarum, atque rerum consensiones, & diffensiones arcanas, quarum est, vt maximè occulta, ita ad cognoscendum maximè iucunda causa atque ratio: aliaque his similia permulta. Sed nos, institutum persequamur.

Q V O N I A M abscondit me in tabernaculo suo, in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui, in petra exaltauit me.

R E D D I T nunc causam superioris sui dicti, atque sententiæ, id est, causam exponit, quare tantoperè desideret residere in tabernaculo & tēplo Dei, quod, videlicet, expertus fuisset, ipsum sibi fugienti, atque perterritō salutare hospitium præbuisse: quod
delituit

delituit in eo, quod eius, veluti, gremio receptus se
 primum cōfirmavit, ex magno & graui timore. Quæ
 dicens Dauid, intelligi à nobis voluit, non tam loqui
 se de terreno tabernaculo. (quamquam & id sem-
 per ipsi, & cum aberat ab eo optabile, & cum aderat
 gratum & amabile visum est,) quam de æthereo atq;
 cælesti. Cuius adeundi facultatem omnibus sanctis
 hominibus præuidebat aliquando tandem futuram,
 per illum ipsum, quem in nōgentesimum propè an-
 num, ex se ipse propagaturus erat, sibi similem filium
 Christum Iesum. Itaque Dauid ad ea potissimū tem-
 pora suas cogitationes, suaque desideria conferebat.
 Nam ex eo quod expertus fuerat sibi malorum vn-
 dis iactato, illud Dei terrenum tabernaculum fuisse
 portum salutis, facile coniecturam faciebat, quanto
 in cælesti illo, & æthereo templo omnia futura essent
 tutiora, meliora, suauiora. Ergo à terrenis gradum
 ad cælestia sibi construxit, & occasione eius benefi-
 cij quod acceperat in tabernaculo eo, quod fecit Mo-
 ses, ad aliud tabernaculum, non huius creationis,
 sed quod ædificationem habet ex Deo desiderio ve-
 rorum bonorum aspirauit, mortaliq; ex vita con-
 seruata immortalis, & beatæ vitæ amore inflamma-
 tus est. Quod autem sequitur. *In petra exaltauit me.* Id
 fortasse aliquis in eam sententiam accipiat, vt se ex-
 altatum in petra Dauid fuisse dicat, id est, in loco edi-
 to atque munito, extra omne periculum positum:
 propterea quod posteaquam ab vrbe Ceila discessit,
 ad deserta Ziphæi montis loca & præruptas, atq; ho-
 stibus

E

stibus

stibus inaccessas rupes se cōtulit. Sed mihi magis placet hoc hemistichio, petræque appellatione in arcanis literis nota significari Christū: cui sanctus Dauid acceptam referat salutem omnem, & liberationem suam. Illud nimirum diuinitus edoctus intelligens, vnum esse Christum, per quem omnia nobis à Deo patre, & obtinenda, & petenda bona essent: cuius exemplo, instructi nos non solum in rebus latis agnoscere debemus Christi beneficio atq; dono, letè nos atque foeliciter agere: sed in asperis & turbidis ad eius vnus præsidium debemus cōfugere: quod præsidium paratum cunctis est, qui ad ipsum confugiunt. Non enim ille nos confugientes ad ipsum vnquam deferret, aut hostibus proderet: sed tuebitur potius, atq; defendet: quomodo solet ille semper eos, qui ipsi supplicant, tueri atque defendere. Cuius quidem defensionis, etsi plures sint rationes atque modi, tamen ex ijs omnibus rationibus, illa haud dubiè est præstantissima ratio, qua se Dauid hoc loco defensum esse prædicat, cum dicit. *Abscondit me in tabernaculo suo, in die malorum protexit me.* Nam huius occultationis ea vis est, non vt Deus à nobis auferat mala, quibus opprimimur: sed vt sensum malorum in medijs malis dum versamur, nobis eripiat, nosque dolori subtrahat: non tam corporis fuga, quam animi translatione ad meliora bona, & ad ea omninò gaudia, quorū incredibilè vim immittere solet Deus, & offerre seruis suis ijs, qui iniuria opprimuntur. Et quoniam diuinorum auxiliorum duo genera, seu duæ diuersæ
potius

potius auxiliij ferendi rationes sunt à nobis superiùs expositæ: vna cum malorum aduentus præciditur, altera cum repellitur eorum impetus: sit hæc ab vtraque diuersa ratio tertia, in qua ipsa quidem mala, tamen si nos premant, non repelluntur: sed eorum mutatur efficientia, atque vis. Etenim etsi Deus semper auxilietur suis, tamẽ non semper eorũ hostibus, aut arma detrahit, aut vires, aut facultates nocendi: quin illud sæpè permittit, mali vt in bonos seuientes, & fortunis illos euertant, & tormentis subijciant, & denique vita priuent. Quĩ igitur, dicet aliquis, auxilio locus est, aut quæ opitulandi ratio Deo relinquitur, eo usque progressum, vbi est? Magnus sanè locus, & optima atque Deo maximè digna opitulandi ratio. Nam ad hunc modum laborantes suos seruos Deus suo veluti in gremio amantissimè recipit, receptosque abscondit, id est, eos dolori subtrahit, eripiens ipsis malorum sensum, hoc est, vt iterum interpreter, efficit, vt mali morsus non sentiant. Efficit autem partim verissimis rationibus illos erudiendo: plurimum autem, & longè plurimum id efficit, eorum imbuendo sensus cælesti tanta dulcedine, vt malorum deinceps tormenta, atque ictus, non ad cruciatum illis valeant, sed ad lætitiã & voluptatẽ. Ita fit, vt quæ acerbã alijs sunt, bonis cum in ea incidunt sint læta & voluptatis plena. quod illi assequuntur, non sensus stupore aliquo, sed diuinæ dulcedinis abundantia: qua eorum pleni sensus vbi sunt, nullus dolori quo se insinuet, aut vbi resideat vacuus locus

aud

E 2 relin-

relinquitur: atq; vt aquæ stilla in ignem immissa, nō
 extinguit ipsum, sed magis accēdit: sic ad bonorum
 sensus malorum morfu accedens, atque in eos insi-
 nuare se cupiens dolor, illa lētissimorum gaudiorum
 quibus affluunt magnitudine, non absorbetur mo-
 do, sed quæ Dei virtus est, ex dolore voluptas effici-
 tur. Ex quo intelligitur, quam sint boni aduersus ma-
 la omnia mirificè à Deo armati atq; protecti: quando
 dolor ipse simul atque accedere, ac peruellere eos in-
 cipit dolor esse desinit. Quo certè fieri nihil potest
 quod, vel ad leniendos bonorum animos, vel ad irri-
 dendos impiorum conatus sit accommodatus: rue-
 re videlicet, illos, furere, sequi, ignes ad mouere, no-
 ua excogitare supplicia, alia alijs mala addere, nullū
 deniq; modū imponere suæ importunitati: eo porrò
 suo, omni labore atque conatu, non modo dolorem
 vllum non attulisse bonis, sed pro eo segetem illis at-
 que materiam suppeditasse eximæ cuiusdam, atq;
 maximæ voluptatis: nec dolendi solū nullam, sed
 gaudendi etiam plurimas, atque maximas attulisse il-
 lis causas. Atque huius generis auxilij, & à malo libe-
 rationis cum interiorum bonorum sensu, externorū
 malorum sensus hebetatur, & extinguitur in ijs, quos
 Deus veluti occultat in atrijs dulcissimis domus sue,
 tanquam imago quædam fuit, quod illis tribus viris
 genere Hebræis in sacris literis scribitur accidisse: cū
 iussu Regis impij quod immanem statuā, quam ere-
 xerat, atque dedicarat, adorare nolent, vincti in rogū
 ardentē immisi sunt. Illis enim ignis vincula, qui-
 bus,

Dim. 3.

bus constricti tenebantur, ademit: ipsos verò neque
 vlsit, neque detrimento, aut dolore affecit vlllo: ita
 quod ad illorum perniciem comparabatur, valuit ad
 salutem illis, & ad vinculorum dissolutionem. Sed
 quamuis huius rationis exempla aliquot extent in
 ijs hominibus, quos instituit lex vetus: tamen hæc to-
 ta laus in medijs malis gaudendi, & ex dolore volu-
 ptatem capiendi, propria est Euangelij: in quo pre-
 ciosissimi Christi sanguinis profundo effusi, maxi-
 ma viget, virtus atque vis diuina. Itaque in ipsis
 Euangelij primordijs de Apostolis dicitur, exiisse il- *Act. 5.*
 los gaudetes à concilio quod digni habitii essent, pro
 nomine Iesu contumeliam pati: & illa oratio, ad Euā-
 gelij tempora pertinet. Omne gaudium existimate
 fratres, cum in varias tentationes incideritis: & no-
 strorum, id est, cultorum Euangelicæ legis vox illa
 est. Non solum autem, sed & gaudemus in tribula- *Rom. 5.*
 tionibus. Nam certè ante Christi ad nos aduentum
 graue hominibus videbatur inopes esse, durū igno-
 minia affici, non ferendum dolore cruciari: itaque
 exiliū nobis triste erat, morbus molestus, mors acer-
 ba atque dira. At posteaquam filius Dei naturam hu-
 manam secum coniungens, miram illam cum homi-
 nibus societatem coiuit, vt particeps ipse nostrarum
 miseriarum effectus, nobis communicaret bona di-
 uinitatis suæ, quæ pro aduersis habebantur in vita,
 quæque homines horrere soliti erant mala, sicea cō-
 diuit, & omni tanquam felle ab eis detractō dulcia fe-
 cit, vt præter mali nomē in ijs certè, qui Christi sunt,
 E 3 quique

quique capiti suo, & fide, & rectè factis adherent, ni-
 hil iam de sua pristina acerbitate retineant. Neque
 enim fieri poterat, quin accedente natura Dei ad no-
 stram naturam, omnia eius mala illo diuinitatis,
 veluti Oceano obruta, & immersa mala esse desine-
 rent. Itaque quæ mala nostra culpam in se, atque sce-
 lus habent, ea Christus, vtpotè qui ab omni peccati
 labe purissimus esset, non quidem admisit, sed quæ
 nos admisimus, in se ipso luenda, & delenda suscepit:
 crucique affigens ea, sanctissimo suo cruore, quod
 ad se attinet, penitus eluit. Quæ autem doloris atque
 pænæ mala sunt, eorum omnium sensum atque gu-
 stum percepit, perferreque illa, atque subire voluit:
 quo illius gustu detraxit illis, quidquid veneni in ip-
 sis inerat, nobisque ad ea non solum fortiter feren-
 da, verum etiam cupidè appetenda præiuit: sicut
ad Heb. 2 Paulus scripsit de ipso, dicens: Qui pro omnibus no-
 bis gustauit mortem. Ex quo etiam illa est mortis
 amara irrisio, quæ propriè ad nouæ legis tempus spe-
 ctat. *Abac. 1.* Absorpta est mors in victoria tua, vbi est mors vi-
 ctoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Quod certè in
 mortem non magis magnificè, quam verè dici, re-
 ipsa atque facto, magnoque fortitudinis & memora-
 bili exemplo, cum virorum, tum fœminarum post
 auditum in terris Christi nomen, ad mortem certa-
 tim conuolantium, infinita millia comprobarunt.
 Nunquam enim, neque tanta alacritate animorum,
 neque tam pronis, & incensis studijs ad voluntariam
 mortem, & acerbissimos cruciatus, tot martyres
 prope-

properarent, si mors illis pro morte esset: aut potius nisi ipsum mori, ipsumque cruciari dulcedine redundare, atque adeò melle illitum esse, illis videretur. Et certè ipsi sæpè affirmarunt, carnificinam ipsam, cælestis voluptatis officinam sibi videri: & per arduas prunas nudis pedibus cum incedebant, per amœna prata, & sparsam humum rosis, se incedere arbitrari dixerunt. Atque ut ex infinita copia id potissimum proferam exemplum, Theodoretus quod scribit historię Ecclesiasticę grauis author, hoc quale sit, ex eo satis intelligetur, quod Antiochię Christianus quidam iuuenis dixit. Nam is, cum Iuliani Imperatoris iussu, quòd idola irrisisset, medio foro, magnoque in hominum conuentu virgis diutissime & sæuissime caderetur: cumque eius interea non solum eiulatus ullus non audiretur, sed ne gemitus quidem, cunctis, qui aderant admirantibus rogatus à quodam, qui perferret dolores tantos, tam æquo, atque adeò læto animo, respondisse fertur, nullo se ex plagis dolore affici: cumque instaret ille rursus, & eius ipsius stuporis causam quæreretur, asistere sibi dixit, atque affirmavit, ex quo primum cædi cæptus esset, diuina specie quendam iuuenem fouentem ipsum, atque omnem abstergentem dolorem. Atque idem, postea cum solui iussus esset, & abire permissus, illo iuvene, qui ipsum comitabatur recedente ab illo statim, & abeunte, grauissime doluisse scribitur: quod dicebat millies mori, non solum cædi virgis maluisse se, quam illo tam dulci, tamque bono comite caruisse. O Christi sanguinis

*Theod. ec
cle. histo.
lib. 3. c. 11.*

sanguinis vim incredibilem: ô pietatem, & dulcedinem Dei, ô fructus virtutis vberes, dulcesque iam & iucundos, non solum fructuosos dolores. Sequitur.

ET nunc exaltabit caput meum super inimicos meos.

Q V O D olim, inquit, Deus fecit, vt me ab hostium meorum insidijs atque manibus liberaret: idē nunc tametsi eorum copiae atque vires augeantur, efficiet: multoque quam antea efficiet vberius. Nā à primò vt Deus mihi bene, & vellet, & faceret sola adducebatur bonitate sua: at nunc quo vel constantiae rationem habeat, suum in me beneficium tuebitur: nuper insidias, & cruentas inimicorum meorum manus à me repulit: nūc, vt spero, illos subijciet meis pedibus: id enim valet quod dicit. *Et exaltabit caput meum super inimicos meos.* Nam eo Hebræi iustam victoriam significare solent, ex ipso, scilicet, habitu victoris erecti atque stantis, victis ad illius pedes interrim suppliciter abiectis. Itaque hoc in re militari dictum victoriam significat, in rebus luctuosis & trilitibus lætitiā, vt in illo. subleuauit Euilmerodab caput loachim: in omni denique re excellētiam in eo, quo de agitur. Ex quo ille.

4. Reg. 25

Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Quod si cui placeat Dauidem hoc versiculo fuisse vaticinatum victoriam eam, quam Christus adeptus est de peccato atque morte sæuis & maximè nobis infestis hostibus: sicque dicat aliquis, Christum ipsum à Dauide caput vocari, eumque exaltandum esse dici

dici super inimicos suos. Hoc si quis velit, id mihi nō
 solūm non displiceat, sed etiam probetur vehemen-
 ter: atque eo magis, quod video sacros vates solere
 institutē à se primo de suis, aut aliorū rebus gestis ora-
 tioni attexere, atq; miscere futurarū atque magna-
 rum rerum sua vaticinia. Etenim ipsa narratione &
 commemoratione rerum, à se, vel ab alijs gestarum,
 propter occultam similitudinem aliquam, quam illę
 res gestę cum futuris rebus à Deo fiendis magnis at-
 que sublimibus habēt, commota sæpè vatum mens,
 hauriensq; diuinum maius & perfectius lumen, in
 medio orationis cursu eas illas videre incipit, quod à
 principio non faciebat. quod cum vatibus accidit, vt
 ex præsentibus, aut præteritis futura prospiciant, ea
 vt prospiciunt, statim effundunt, & ijs, quę institue-
 rant dicere attexunt, vnumq; componunt & ef-
 ficiunt orationis textum ex vtroque rerum genere.
 Rationi porrò consentaneum est, id ipsum accidisse
 nunc Dauidi, de se, ac de suis inimicis canenti. Nam
 quoniam in sua persona, Christi personę imaginem
 inesse sciebat, verosimile est ipsum, cum ei sua certa-
 mina & victorias canenti, Christi item certantis at-
 que vincentis species oblata atque obiecta esset, tan-
 to affectum gaudio atque voluptate fuisse, se vt con-
 tinere non potuerit, quin eius aliquam mentionem
 statim faceret: suoq; id carmini insereret, ipsumq;
 carmen pulcherrimum, & per se satis commendabi-
 le, lætissimę rei atque maximę commemoratione
 ista inserta, commendabilius efficeret. Quod si quis

F moueatur

Ioan. 14.

moueat eo, quod Dauid dicit, Super inimicos meos. quo planè suos Dauid significat inimicos, non Christi, & propterea putat hîc agi de vna Dauidis exaltatione & victoria, is mea sententia decipitur. Nā quos Christus vicit inimicos, non tam sibi, quam Dauidi ipsi, atque adeò nobis omnibus vicit. Nec verò illi magis Christo aduersabantur, quam generi humano vniuerso: imò, verum si loquimur, nobis solis maxime propriè erant inimici. Nos enim soli seruiebamus peccatis, & propterea damnati à Deo fuimus, mortique addicti: dæmonesque ob id, nostris ceruicibus imminentes, nos sibi subijci deberi dicebant, & certè tenebant subiectos: quæ Christum non attinere satis apertè idem ipse Christus declarat illis verbis. Venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam. Non ergo dæmones nocere Christo in aliquo, aut incommodare poterant, sed cum nostri generis inimici essent, nosque vniuersos teneret miserè oppressos, illis suis armis peccato atque morte, Christus bellum illis ultro indixit, seque à nobis opposuit aduersus illos: suumque ipse corpus eorum telis obiecit. Ac peccati quidem vnum illorum telū ad se non admisit, tantum quæ nostro corpori infixæ eiusmodi plurima erant tela, pro suis habuit. At mortis alterum totū intra præcordia recepit. Quod fanè telum non tam eripuit vitam Christo, quippè cui tri-duo postquam mortuus est, reddita est, magnis bonis atque accessionibus cumulata: quam peccatis nostris, quæ Christus in se suscipiens ipsius peccati, velut

luti personam sustinebat, abolitionem attulit, & interitum: quibus sanè extinctis, quæ ipsa tãquam fundamenta erant dominationis dæmonum, illorum in nos imperium statim corruit. Quamobrem verissimè exaltasse Deus dicitur caput nostrum, id est, Christum super inimicos nostros. Nobis enim propriè aduersabantur ij, quos Christus deuicit, eoquæ deuicit illos: vt quod cecinit Zacharias, De manu eorum liberati, seruiamus ipsi omnibus diebus nostris. Vnde sequitur.

Luc. 1.

CIRCUMVI, & immolabo in tabernaculo eius hostiam vociferationis, cantabo, & Psalmum dicam Domino.

QVOD vt rous modo intelligatur superior versiculus, rectè & ordine sequitur: vt, vel pro victoria ea, quam ipse de suis hostibus consequi sperabat, vel ob eam, quam Christus de communi omnibus inimico consequuturus erat, victimas Deo, & laudum carmina se redditurum promittat.

EXAUDI Domine vocem meam, qua clamaui, miserere mei, & exaudi me.

VARIAT Dauidis animus inter spem, & metum. Nam sicut diuinæ bonitatis, & experti amoris consideratio illum spe erigebat, ita Saulis Regis sibi infestissimi potentia atque opes, quæ omnia quamuis tuta loca suspecta efficiebant, ipsum debilitabant metu. Mens igitur Dauidis dubio rerum suarum statu suspensa varijs cogitationibus distrahebatur: quæ aliàs lætæ, tristes aliàs alternantes, & in ipsum incumbētes, sæuos in illo excitabant fluctus variorum af-

fectuum. Ex varietate porrò eorum varia item oriebatur oratio. Itaque, qui hactenus nihil nisi fortiter, & elatè, & animosè dicebat, is nunc timore perculsus, abiectus atque supplex ad precandum se conuertit: & inter magnifica verba, timor subito exortus, & tanquam ex insidijs adortus ipsum, atque inuadens, voces ab eo elicit timidas, atque supplices. *Audi, inquit, Domine vocem meam.* Sed quam vocem oro? Hactenus enim fiducia quidem plenas multas emisit voces, supplicem autem, aut humilem prorsus nullam. Hic primò dici potest, Dauidem communem grauitè dolentium affectum atque morem sequutum, ita loqui. Etenim qui graui aliquo malo, aut dolore premuntur, antequam mali eius, quod ipsos angit magnitudinè dicant, aut quas habeant dolendi causas exponant, vnum illud, sibi vt aliquid opis afferatur, ab ijs, quos auxilio ferendo aptos vident, petere iterum atque sæpiùs solent. Deinde non absurde dicatur: etsi minus ore, corde tamen atque animo, quo quamuis breui tempore multa copiosè dici possunt; Dauidem metuentem rebus suis multa precatum, ab interiore sermone in externam hanc prorupisse vocem. Itaque dixisse. *Audi Domine vocem meam.* Nimirum eam, quam iam dudum imò è corde emittebat. Postremò, vt putò, non deerit cui potius videatur dicendum, hoc loco Hebraicè non legi, qua clamaui ad te, sed futuro tempore, qua clamabo. Ita his verbis non significare à se petatum esse aliquid ante, sed cum iam iam petere vellet, ac mox petiturus planè

planè esset, eo præmunire futuræ suæ petitioni, & Dei aures dociles & attētas voluisse reddere. *Audi*, inquit, *Domine vocem meam*. Quando, scilicet, ad te clamaui, vota; cordis mei ac desideria exposuero. Nec verò nō dici debet, quam hic versiculus cum superiori cohæreat, quamque ex illo, tamquā fonte istius ducatur. Quippè superius dixerat, se sperare futurum, vt Deus ipsum exaltaret super inimicos suos. At quæ rerum natura ferebat, vt hæc futurorum suorum certaminum facta ab ipso commemoratio, desiderium vincendi in illo excitaret, & accenderet. Desiderio porrò timor agnatus est: nam quæ ipsi assequi multum cupimus, eorum contrarios euentus valde timemus. Metuebat ergo interdum Dauid incertos belli euentus, Martemque communem: isque metus è vincendi nascebatur desiderio: desiderium verò ex memoria certaminum futurorum extitit: atque ita, vt vltima primis copulemus, superior versiculus in quo certaminum Dauidis commemoratio facta est, hunc sollicitudinis ac timoris plenum edidit versiculum. Sed pergit.

TIBI dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram.

COMMEMORAT suum erga Deū amorem, quò magis ipsum prouocet ad sibi ferendam opem. Quaquam hoc ita dicit, vt ambiguum sit, vtrū amorē intelligi velit præteritum, an futurum: id est, vtrū dicat Deo, quia semper ante id tempus ipsum dilexerit, & studiosus illius atque amans fuerit: idcirco

Gene. 28.

se non deberi deferri ab ipso, & hostibus tradi. An promittat potius atque polliceatur Deo, se si modo vnquam victorię compos effectus fuerit, collocaturum in ipso omnem spem, atque amorem suum: quale est illud quod Iacob vouisse dicitur: Si fuerit Dominus mecum in via hac, in qua ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reuersusque fuero prosperè in domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem erexi in titulum. Sed siue hoc, siue illo modo accipiat, utroque modo docet Dauid se non indignum esse, qui à Deo adiuuetur, vel ob præterita sua erga Deum merita, vel quia illud ipsum liberari ab hostibus suis, & à bellis & certaminibus vacare, quod desiderat, ob id præcipuè desiderat, vt deinceps quod reliquū est vitę vacare Deo possit, animo pacato atque tranquillo: qui vnus finis iustis hominibus est in omni vita propositus. *Tibi*, inquit, *dixit cor meum*. Specie & tanquam imaginem animi desiderio æstuātis oratio ipsa præsefert: & certè magnū illud desiderium vacandi Deo, & fruendi ipso, quod animo Dauidis includebatur, explicare verbis quid vellet, atque eloqui ipsum satis non sinebat. *Tibi dixit cor meum*. Nec plura addit, sed rursus alio ex principio. *Exquisiuit te facies mea*. Quod ipsum etiam in absolutum reliquit. Tertio atque tandem. *Faciem tuam Domine requiram*. Sed quò ille minus verbis explicuit, quid fuerit loquutus cum suo animo, quidve quęsierit oculis atq; mente, eo amoris sui magnitudinem, & quantis incenderetur

retur & adureretur charitatis ignibus magis declarauit. Modice enim, vel intra modum potius amat, qui, quod amat, quantumque amat liberè eloqui, & quamuis copiosè exornare verbis potest: ille ardet, qui exorsus dicere in medijs verbis insistit, qui abrupto institutam orationem, qui nihil enucleatè explicat, sed confundens omnia atque permiscens quæcumque amor illi suggerit atque dictat, quæ sunt planè innumerabilia, vno tempore, vnoque etiam verbo conatur cuncta eloqui: & quamuis nihil satis explicet, eloquitur tamè omnia. quod Dauidi vsu venit hoc loco. Nā ista veluti reticentia, & istis quasi singul tu interruptis verbis, quid, quod illi in animo esset dicere, in explicatum, aut indictū reliquit, *Tibi enim inquit, dixit cor meum.* Id autem est (vt tentemus ipsi modo, si tamen id assequi vnquam poterimus, pluribus explicare verbis, quæ Dauid vno penè dicam verbo conclusit.) hoc itaque est, ad te vnum suspirat, tecum perpetuò loquitur, & alijs mutus cor meū ad te clamare nūquā desistit. Te ita amat, vt quo te appellet, satis apto ad ardorē suū explicādum nomine, nō inueniat. Tu pater illi, atq; adeo mihi es: tu salutis dux, tu lumē, tu vita, fœlicitatisq; omninò meę princeps atq; Deus solus tu. De te solo cogito semper: tibi vni supplico: canendi de te, finē nullū facio. Nec solū te meū appetit cor: oculi etiā ipsi mei, tuā vbiq; faciē requirunt. Qui sanè oculi quocumque se conuertūt, quod te nō vident, nihil arbitrātur se vidisse. Sed me nullus deterrebit labor à te requirendo, tantum ipse
nolis

nolis auerfari me, & abste iratus repellere, quare sequitur.

NE abscondas faciem tuam à me, ne declines in ira à seruo tuo.

QVI alium auersantur, ei cum occurrunt, faciē atque oculos aliò conuertunt. Declarat igitur rem exhibitu, dicens: *Ne abscondas faciem tuam à me.* Id est, ne me auerseris. quæ loquendi ratio propria videtur esse harum literarum, in quibus etiam sæpè ponitur facies pro auxilio, & fauore Dei. Sed cur metuebat sanctus Dauid, ne se Deus mutata voluntate desereret, homo non solùm de sua erga Deum voluntate optimè sibi conscius, sed de Dei in se amore, tot ab eo acceptis beneficijs, aperta quæ eiusdem voce & testificatione planè certus? Primum, quia nouerat hominis ingenium lubricum esse, & ad delinquendum facile. Deinde, quia nostras nobis voluntates ita ignotas atque abditas sciebat esse, vt sæpè quid ipsi amemus atq; cupiamus statuere nobis cum ipsi vix possimus. Quapropter iure metuebat, ne quod fortè peccatum ad animum suum se infcio irrepsisset, se quæ ignorantem, aut parum certè attendentem maculasset: quod quo magis Deum diligebat eo metuere, aut saltem vereri debebat magis. Nisi si quis illud malit, Dauidem communem expressisse morē eorum, qui aliquid ardentè cupiunt. Nam hi optandi atque precandi, ac singula, quæ ob stare quouis modo suæ cupiditati possunt, cauendi atque deprecandi modū nesciunt. Itaque Dauid etsi semel iam atque iterum

precatus

precatus fuerat Deum, ne se desertum atque auxilio destitutum relinqueret, tamen ob magnitudinem desiderij atque periculi, sibi ipsi nequaquam satisfaciens eadē sēpius repetit. Ex quo etiam sunt quæ sequuntur.

AVXILIVM meum fuisti ne derelinquas me, nec dimittas me Deus salutis meæ.

QVO versu verbis tantum commutatis dicit ferre eadem quæ superiori: illud nouum quod allegat, quodque ad persuadendum Deo arbitratus est valere plurimum. Illum, videlicet, semper ante id tempus auxilium sibi tulisse, quasi ita loquatur, & sentiat minimè diuinæ constantiæ atque immutabilitatis esse eum deferere ad extremum, quem semper antea protexisset: neque conuenire Deo, vt breui horæ momento perdere vellet, tot sua beneficia atque dona in ipsum Dauidem per tot annos collocata, & veluti congeita: quod argumentum vrget adhuc. Itaque sequitur.

QUONIAM pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.

ID est, assumet ipse ad se, quia dereliquerunt illi: nam, inquit, solenne Deo est tueri ac protegere miseros quoscumque viderit, & humana ope destitutos homines. Nam & ob eam causam dignatur vocari pater orphanorum, & vindex viduarum. Tuebitur igitur, & pro suo me habebit, qui ita sum nudus atque desertus, vt me etiam deseruerint, quibus mea salus charissima esse debuerat parentes mei. Sed occurrit acris quæstio, quomodo verum sit parentes

G Dauidis

1. Reg. 22

Dauidis ipsum reliquisse, cum constet non solum illos, sed cognatos etiam Dauidis omnes, ut primum ei Saul apertum indixit bellum, statim ipsius partes sequutos, omnes fortunas suas contulisse in communionem, eiusdem temporis atque periculi. Sic enim scriptum est: Abijt autem Dauid ad spelūcam Odolam, quod cum audissent fratres eius, & omnis domus patris eius: descenderunt ad illum. Fortassè hæc scripsit Dauid in ipsa sua fuga, antequam ei quisquam se adiunxisset. Itaque exponit hîc illius temporis suam solitudinem, nec tam agit de eo quod sibi postea euenit, quam rerum suarum præsentem statum commemorat. Vel certè hæc retulit ad primum suæ ætatis tempus, cum à Samuele in Regem est inunctus. Nā cum esset Dauid natus minimus filiorū Isai Bethlehemitæ cumque ipsum pater suus videretur negligere, quippè quem ruri amandatum, & tanquam relegatum ouium custodię destinasset, reliquis tamen omnibus ipsius fratribus, qui ut ætate anteibant illum, ita indole animi atque corporis superare ipsum videbantur præteritis, in medio ipsorum Deus per Samuelem illum iuuenem, & penè puerum inunxit, quod erat futuræ regis dignitatis signum certissimum. Id igitur dicit, se, quem sui olim dereliquerant, id est despectui & contemptui habuerant, ut natus minimum, à Deo qui humiles respicit susceptum, hoc est, reliquis suis fratribus antelatum fuisse: quod cum dicit causam reddit, eius, quod proximè dixerat: Auxilium meum tu fuisti, idque auxilium exponit quale

quale fuerit : nam quod Deus ipsum elegit cum negligenteretur à suis, in eo auxilio ei fuisse aduersus contemptum & despectionem videri potuit, Dauidi certè ita visum fuit, idque hoc loco testatur. Sed audiamus quod sequitur.

LEGEM pone mihi Domine in via tua, & dirige me in semitam rectam propter inimicos meos.

SICVT tulisse auxilium Dauidi Deus dictus est, quod à contemptu suorum vindicauit illum, sic quod eodem versu precabatur Dauid, dicens: Ne derelinquas me, ne dimittas me. quid in eo sibi vellet, quidve peteret isto nunc interpretatur versu. Petebat enim, ne subtrahens se se atque lumen, & directionem suam Deus ipsum luce destitutum aberrare permetteret, in huius mortalitatis lubrica, & plena erroribus semita, quod nūc explanat, cum dicit *Legem pone mihi Domine in via tua, & dirige me in semitam rectam.* Itaque illius versus singula hemistichia declarant subiecti singuli versus. *Legem*, inquit, *pone mihi Domine in via.* Id est, legem, quæ mihi pro duce sit ad ambulandum sine errore in mandatorum tuorum via, ita vt rectà incedens à præscripto legis tuæ nunquam discedam. Sed quid est quod addit? *propter inimicos meos.* An minus multos, minusque sibi infestos inimicos erat habiturus Dauid, aut euasurus erat corū insidias facilius: idcirco quod ipse per viam legis, & mandatorum Dei inoffensè, & neutram in partem declinans, graderetur? Sanè erat, nullaque sunt arma meliora, quæque nos magis tueantur aduersus ho-

stes nostros, atque defendant, quam custodia legis Dei, animusque innocens, & omni flagitio, atque peccato abstinens vita: cum contra nihil non solum minus, sed ne imbecillius quidem sit peccatoribus & flagitiosis. Primum, quia virtute carent, id est ipsa animi sanitate atque constantia: ex quo sicut corpora ægra, nec munus suum tueri ipsa possunt, & sunt ad omnes offensiones valde opportuna, sic illi omnibus fortunæ telis sunt violabiles. Deinde, quia in multorum odia incurrunt necessario, multosque qui importune se, & flagitiose gerunt, sibi faciunt inimicos. Neque enim flagitiosa vita viui, atque duci potest sine multorum iniuria. Postremo quod est omnium longe miserimum, quia suis ipsi vitij ac peccatis vires quodammodo, & veluti arma, quibus ipsis noceatur, ministrant inimicis suis. Etenim nulla re ad nobis incommodandum, vel ad nos opprimendum potius, neque paratior, neque munitior, neque magis fortis efficiantur inimici nostri, quam nostris ipsorum vitij. Nam, quis non faueat ei, qui homines consceleratos, & odio, & ferro persequitur? aut qua in re populus quis magis habeat, non dico approbator, sed & impulsor, & adiutor, quam si rapacitatem, impudiciam, violentiam, impietatem & eiusmodi labes animi atque pestes reliquas in iudicium vocatas ad poenam, & ad supplicium rapiat. Omnes enim scelus odimus, etiam illi, qui scelerati & flagitiosi sunt, aliorum item flagitiose & scelerate facta detestantur. Hoc quoniam David intelligebat, tamen vitam suam in magnum periculum atque discrimen

scrimen adductam esse videret, quod ipsum potentissimus obsideret inimicus, ad omnes aditus opponens se, omnesque ipsi salutis vias intercipiens: tamē non induxit animum petere à Deo, deuium vt aliquod & tutum, & suis ipsius hostibus ignotum iter ipsi demonstraret, quo ipsorum vires posset, & arma effugere: noluitq; etiā petere, vt suas copias atq; opes suppleret, vt equatis viribus contra stare in acie ipse aduersus Saulem posset, & iusto prælio decernere: verum illud solum à Deo postulat, vt ipsum inducat in viam legis suę, inductumq; deducat, sine aberratione, sineq; prolapsione aut offensione aliqua. Nimirum intelligens hac vna ratione, se à suis aduersarijs superari posse, atque vinci, ipsum si prius cupiditates vicissent suę, ideòque adiecit.

NE tradideris me in animas tribulantium me.

Id est, ne finas vt abs te deficiens ipse, & ignorantie humanę lubricas vias ingressus, prolapsusque in eis atque corruens, quod aduersarij mei valdè expetunt, vulnere excipiendo nudum latus aperiā. *Ne tradideris me in animas.* Hoc est desiderijs atque libidini inimicorum meorum, ne permittas me tradi. Ex proprietate Hebraici sermonis, in quo pro desiderio nomen animę ponitur. Quod autem meminit desiderij inimicorū suorum, quo inhiabant ipsius haurire sanguinem, eo tacitè & artificiosè in suam sententiam ipsum Deum magis adducit, id veluti argumentatus ac dicens: æquius multo esse ac Dei bonitate dignius, ipse vt fauceat suis, id est, ipsius Davidis,

G 3 iusti

iusti, scilicet, & pij hominis votis ac desiderijs, quam ut aliorum, hoc est, impiorum & sceleratorum libidini & cupiditati obsequatur. Nam quis bonus æquo animo ferat, bonos iacere mæstos, improbos verò volitare lætos atque alacres? illos lugere victos, hos victores exultare? illos innocentes dimicare de vita sceleratos & iniurios omni metu liberos formidini alijs & terrori esse? hos bonis circumfluere, illos inopes egere? illorum denique frustrari iusta vota, horum autem impia desideria compleri? eodemque pertinet quod sequitur.

*IN SVR REXER VNT in me testes iniqui,
& mentita est iniquitas sibi.*

N A M eo David hostium suorum personam apud Deum in maius adducit odium, dum præter cætera illorum peccata atque mala, etiam in testimonio dicendo falsitatem illis impingit: quo, quanto eis fuerit irator effectus Deus, tãto ipsi reddatur magis placatus atque propitius. Quamquam vix reperio, quomodo hoc ad Davidis personam pertinere possit. Nam quando is, obsecro, legitur falsis testibus circumuentus? Aut, quis vnquam in illum falsus esse testis scribitur? Nam Saulis quidem animum non aliorum criminationes à Davide alienarunt: sed illius gloria belli artibus parta invidia ipsum exulceravit: ex quo mox odium sequutum, & ex odio necis studium, cum animo inclusa diutius contineri nõ possent, primum ad occultas inimicitias manare cœperunt, postremò in apertum bellum prorupere. Et cantabant

tabant in choris, Saul cecidit mille, & David decem ^{1. Reg. 18.} millia. Non igitur ista satis quadrant in Davidis personā. Nisi fortè Dogæum delatorem hoc loco intelligi voluit: verum is Achimelecho propriè incommodauit non Davidi. Aut nisi hoc malumus, in aula Regis Saulis fuisse aliquos, qui cum Davidis dignitati, atque apud Regem gratiæ, ad quam ex humili breui peruenerat, inuiderent: occultè illi obtrectando semper & detrahendo, Saulis animū ipsum sua sponse non satis æquum in Davidem falsis suspicionibus impleuerunt, & tandem odio præcipitem egerunt. Quod quamuis non apertè scribatur in libris Regū, tamen satis potest colligi ex illo, quod David, Sauli dixisse memoratur, videlicet, Si Dominus incitat te ^{1. Reg. ca. 26.} aduersus Davidem placetur sacrificio, si autem filij hominum sint maledicti. Sed quoquo modo ista se habeāt, illud certè confitendū est, hunc versum aptissimè posse intelligi de persona Christi, qui nūc Davidis ore apud Deū patrem de ijs queratur hominibus, qui se sceleratè accusarunt, & falsis criminibus obruerunt. In quo illud animaduerti omninò debet, quod cū Christus Iesus, cuius ex persona hunc versum accipimus, oppugnaretur à plurimis, idque varijs modis. Nā alij prodiderūt illū, alij accusarunt, alij cōprenderunt, ab alijs apertè tela in ipsum iaciebantur: clam ab alijs subministrabātur: deniq; dānatus ab alijs, ab alijs cæsus, & cruci affixus fuit: & tanquā in scæna cū fabula agitur, sic in illa Christi causa, & postremò necis crudelissimæ actū, alij alias personas gesserūt. Cū igitur

igitur tot haberet Christus, tamque varios inimicos, de reliquis omnibus fileat. Vnum verò illud genus eorum, qui in ipsum falsum testimonium dixerunt, nominatim accusat: quo nos intelligeremus, innocentibus atque bonis hominibus ipsum per se mori, atque ab hoste interfici non admodum acerbum esse: at cū falsi criminis specie quæsitā & obtenta, pro nocentibus habitū ad supplicium rapiuntur, id verò graue illis nimis & intolerandum videri. Etenim dupliciter fit, vt afficiantur pœna atque morte, boni & innoxij viri: vel ob id ipsum, quia boni sunt, quod accidebat olim sanctis Martyribus, qui nullum aliud ob scelus pœnis subiiciebantur, nisi quod pietatis atque Christi fidei vericultores essent: hoc verò mortis genus, boni non modo fugere aut detrectare nolūt, verum adire atque obire etiam eam mortem cupiunt, vtpotē quæ eos illustret & eximijs gloriæ ornamentis afficiat. Itaque, vel interimuntur ob id ipsum, quia boni sunt: vel ob verū quidem crimen falso tamē ipsis obiectum, sceleris damnati extinguuntur, quod est iniuriæ atque calamitatis genus maximum, propterea quod ad iustitiam extinguendam, nomen ipsum iustitiæ sceleratē vsurpatur, & sub æquitatis iurisque persona tecta, atque etiam commendata calumnia, in indignos grassatur, nomineque & armis virtutis vtitur aduersus ipsam virtutem. Itaque ægrè valdē ferunt boni sceleris sibi notam inuri, aut nomen affigi, & pro sceleratis interfici, aliās non grauātē mortē appetituri. Non enim solū amittunt vitam, cuius ipsi

ipsi cupiditate minimè tenentur, sed quod charissimum illis esse debet, quales sunt tales videri, quo ex eo apud homines gloria illustretur, & nomen Dei, id illis indignissimè eripitur, virtutisque cultores in par ricidarum numero ponuntur: iuris verò atque æqui oppressores vindices scelerum atq; ministri sanctissimarum legum censentur, ex quo extitit etiam in diuino vate & sanctissimo homine talis querimonia.

Quare respicis contemptores, & taces conculcante *Abac. i.*
impio iustiorum se, & facies hominis quasi pisces maris, & quasi reptilia non habentia ducem? & factum est iudicium & contradictio potentiorum, propter hoc lacerata est lex, quia impius præualet aduersus iustum, propterea egreditur iudicium peruersum. De quo cum iusti dolent, non tam suam & priuatam vicem dolent, quam publicam virtutis causam lamentantur. Malè enim cum virtute imò pessimè agitur, quotiescunque id euenit, ut boni pro sceleratis habeantur. Nam & reliquorum, qui boni esse student, retardantur studia virtutis, & ipsi improbi insolentiores redduntur, ipsumque adeò virtutis nomen suspectum, & inuisum multis fit: dum sub eo insidias humanæ vitæ fieri, & capitalia vitia regi nonnulli, vel credunt, vel suspicantur: tum qui sibi ipsis videntur dicaciores anfas inde sermonis arripiunt, ad publicè atque ridiculè virtuti detrahendum. Vide, inquiunt, quo euasit fucata illa simplicitas, quantum sceleris modestia, ac pudore suffusus vultus ille tegebat, quid abiicisse pro Christo omnia, quid austerum vitæ

H   genus

genus coluisse prodest, quid vigilijs sacris, quid ieiunijs, quid assiduo precandi studio proficitur: siquidē illis studijs ista monstra gignuntur? ita ne hoc agebatur illo sacrarum literarum, atque Theologiæ disciplinæ indefesso studio? abeant literę, cessant pietatis studia. Ille viuit rectè, qui, quod ille dixit, vixit, dū vixit bene. Huiusmodi illi, falsa illa quidem, scelerata impia, quis neget? Neque enim virtus sui dissimilis esse queat, aut ex aliorum sermonibus naturam suā & ingenium mutet, quamuis accusetur criminose. Itaque falsa omnia, attamen ista falsa, veras interdū & nimium dolendas strages in castris virtutis edunt, verasque calamitates bonis viris important: veras inquā quomodo vulgo iudicatur de bonis malisque: nam iusto & innocenti homini, quamuis falsis testibus oppresso, quamuisque malè pereunti, nihil mali accidit, si ad diuinæ examen rationis nostra iudicia reuocemus. Nam in paucis, vt scriptum est, vexati, in multis bene disponentur: quoniam Deus tentauit illos, & inuenit eos dignos se. Ergo illi quouis modo cadat alea, beati erunt atque foelices: delatores contra & falsi testes, etiam eo ipso tempore cum se vicisse lætantur, sunt infœlices, & miseri. Neque enim sit falsum quod sequitur.

Sap. 4.

E T mentita est iniquitas sibi.

Id est, aduersum se mentita est, in suumque ipsius caput recidet, quidquid contra innocentiam falso commenta est. Nam licet conuiuere interdum Deus videatur, & suorum obliuisci: tamen quam à se ipso,
bonita-

bonitateque sua discedere non potest: tam nequit nō patrocinari innocentibus. Itaque posteaquam illos in campum, & tanquam in aciem deductos, calumnijs & impugnationibus malorum hominum paululum exercuit, tandem aperit & in lucem profert insidiosas impiorū artes, eosque frangit atque debilitat: aut si hīc, id est, in huius seculi breui vita id interdum negligit facere, in publico certè totius orbis atque omnium quicumque vnquam fuerunt cōuentu hominum, est cumulatè facturus. quod cum fiet, mendaces, atq; falsi testes turpissimis suorum criminū notis inulti, pœnisque subiecti in odio atque infamia erūt sempiterna. bonis verò per calumniā oppressis non solum suus restituetur honor, sed vita etiam immortalis & gloriæ plena reddetur. Vnde consentaneè sequitur.

CRED O, videre bona Domini in terra viventium.

NAM utcumque in hac mortali vita, & in hac terra, in qua non tam vita viuitur, quam ad acerbos fortunæ casus subeundos, spiritus ducitur, atq; propagatur, cum bonis viris actum fuerit: siue aduersarios suos illi vicerint, siue ab eis victi ceciderint: certum est fore, ut cū ab his locis discesserint in cœli regionibus fœlicifruantur, atque beata vita. Sunt qui terram viventium hoc loco iudæam dici putēt: quo certè nominè ab Esaia & Ezechiele vatibus non semel appellatur. Appellatur autē sic propterea quod multum præstaret cæteris orbis regionibus ea terra, eorumque ad vitā necessaria sunt, & copia, & bonita-

H 2 te

te atque ob id maximè sacri vates viuentium terram nominarunt ipsam, quia in ea vna verus Dei retinebatur cultus, reliquis omnibus populis idola colentibus. Ab ea igitur, quia nunc exulabat Dauid, & sperabat, quod illi pollicitus fuerat Deus, suū in eā gloriosum futurū reditum, eo ipsum dicere, sperare se visurum bona Domini in terra viuentium, hoc est, in ea terra, in qua, & quod ad vitę copias attinet abundanter, & quod ad Dei cultum & religionem pertinet, sanctè viuitur se visurum bona Dei, id est adepturum promissa sibi à Deo bona, hoc est, vt id tertio interpretet, deletis ipsius omnibus inimicis gloria & imperio potiturum, & quod ipse plurimi faciebat habiturum facultatem adeundi tabernaculum Dei, eiusque ipsius laudes in eo suis comprehensas, carminibus decantandi. Probabiliter quidem hæc, atque adeò ad ipsam rerum gestarum fidem verè dicuntur: sed vt probabilia ista sint, tamen mihi verius apparet, terrā viuentium hoc loco cælum ipsum dici, & eo perueniendi spe sanctum Dauidem ægritudines suas lenire. Nam & ipsa Iudæa, si quo loco terra viuētium appellatur, ob id appellatur maximè, quia illius plerāq; diuinitus relata erant, ad cælestis patrię statum adumbrandum & significandum: præterquam quod omnis illa Dauidi in patriam restituto promissa regia fœlicitas caduca erat, atque terrena, & non satis profectò digna, quam vates diuinus, sanctissimus certè vir tanti faceret, vt eius vna spe, vel in medijs malis se beatū ac fœlicem putaret, ac diceret. Quid? quod ter-

ra

ra viuentium si Hebrææ vocis numerum & sonum reddamus, terra vitarum interpretāda est. Terra autē vitarum, haud dubiè augustius nomen est, quam vt vlli terrenæ regioni possit conuenire, aut ei satis aptè tribui, propterea quod hæc, quæ incolimus terrena loca, quamuis & cœli clementia, & soli vbertate beata, mortis & morte peiorum malorū domicilia sunt, non vitæ fœcunda loca: tantumque absunt ab eo, vt iucundè & tranquillè viuendi, aut ipsa habeant, aut nobis dent varias atque multiplices vias, vt vnū hoc vitæ, quod hîc viuitur genus, mortis multo plus quā vitæ habeat, vtpotè quod non solūm festinet ad interitum, verūm etiam intereat omnibus horis: vt illa non dicam mala, morbos, dolores, ægritudines fortunæ acerbitates, quorum istæ regiones valdè sunt quidem feraces. Illa itaque sola regio, vitarum & sit, & appelletur terra, in qua malorum expers vita producit per æterna tempora: vbi qui viuunt geminā, & vtramque fœlicissimam vitam viuunt: vbi & viget animus, & viuit corpus, animus, quia videt atque possidet, nullo tempore amittendum Deum, in quo vno maximè animi vita consistit: corpus verò quia abest ab eo, non solūm morbus, & dolor, sed & moriendi necessitas omnis, atque causa: adestque rursus, atque inest ei, summa & pulchritudo, & agilitas. quæ sunt certè eximia illa & præclara bona Dei, quæ sanctus Dauid, & videre cupit, & dicit se sperare futurum in terra viuētium. Quorum spe bonorum freti sancti homines, æquo animo præsentia mala ferūt.

H 3 Et

Et quando acrius ipsa eos vrgent secum, & cum animo suo ita loquuntur. Leue esse, & ad momentum temporis durans, nec tam re ipsa, quam nomine acerbum, quidquid id est mali, quod patiuntur, in quo perferendo fortitudinē suam & pietatem erga Deū spectari ab eodem ipso Deo: qui paratus cum sit, idq; pollicitus fuerit ipse, pro malorum patientia, proque vita mortali, & terrena amissa, dare immortalem in cœlo, atque beatam vitam, nimis angusti, nimisque pusilli, atque adeò abiecti animi esse, quæ tam paruo veneant, tam eximia bona emere non audere. Itaque se ipsi cōfirmant. Sed adsunt cateruæ impiorum, & vt sibi videntur, callidorum hominum ista omnia iridentium & miserorum hominum solatia appellantium, itaque dicentium. Nec vera illa esse, nec verosimilia vllō modo, stultitiæq; prorsus atque dementiæ condemnandos esse eos, qui, quæ vident atq; sensibus suis percipiunt, neglectis, quæ nunquam sunt, certè quæ nemo hominum dicere audeat se vidisse, ea sequantur atque ament. Quorum aduersus voces atque opiniones impias, quo in sua persona armaret Dauid, atque præmuniret omnes bonos, quicumq; vnquam futuri sunt, pulcherrimum hoc suum carmen, talis fine conclusit.

EXPECTA Dominum & viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.

QVA expolitione sermonis, & in eandem sententiā tot repetitis verbis acriorem adhortationem fecit. Ex quo etiam intelligimus, quam sit difficile stare

stare iustos in acie fortes & inuictos, quando non solum aduersus illos fortuna pugnat, sed etiam perditorum hominum, quorum est maxima multitudo praua iudicia insurgunt, telaq; in illos omnes iaciunt: Deusque ipse interim subtrahere se se illis videtur, neque auxilij sui atque fauoris lumen ipsis pretendere. Nisi enim in magno desperationis & ad impios defectionis periculo versarentur, tam acer in adhortando Dauid, tamque vehemens profectio non fuisset. Itaque quemadmodum cum quis aduerso flumine, aut lembum remis agit, aut seipsum natatu propellit multis est littore spectantibus ipsum: si quando id accidit, ut fluctu ipso & rapiditate fluminis obrutus retrò in præceps feratur, ipsa magnitudo periculi, non solum intentos spectatores reddit, sed etiam auxilij ferendi cupidos. itaque illud vnum certatim omnes quod possunt, ne cede, vince, supera, magnis clamoribus iterare non cessant: sic hoc loco Dauid ad omnes eos, qui in acie acriter dimicantes interea dum cunctatur Deus, seque ipse continet, grauitè sub armis laborant conuersus, eisque animum addens, ita fatur. *Expecta Dominum.* & iterum. *Viriliter age.* & tertio. *Confortetur cor tuum.* postremò atque tandem. *Et sustine Dominum.* Et profectò, verum si querimus, quod bonos & innocentes homines, dum ab alijs iniuriis premuntur, maxima solitudine afficit: quodque eos lædit maximè, & periculo cadendi, & à patientia ac pietate deficiendi, propiores facit: non tam ipsa per se, quæ patiuntur mala sunt, quam illud vnum quod

quod infirmitate quadam ingenij, & conditionis humanæ, vel omninò non curare Deum humanas res: vel certè suas ipsorum negligere, offensumq; aliquorum peccato, quod ipsos lateat discessisse ab eis illum, ipsosque tradidisse inimicorum suorum libidini vexandos atque perdendos, non quidem illi planè iudicant, sed ad id vt iudicent, & rerum ipsarum in dignitate & acerbitate quas tolerant, & ignoratione sui ea, quæ est humano generi propria, & verò opera & studio dæmonum id maximè cupientium persuadere nobis, & propterea nostris cogitationibus sapè id subiicientium, nosque implentium multis huiusmodi suspicionibus inducuntur & impelluntur. Ex quo sunt illæ voces. Mei autem pene moti sunt pedes: pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos pacem peccatorum videns. Et rursus. Ergo sine causa iustificavi cor meum, & laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis. Illa q; Esaiæ ex persona populi Dei. Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei. Igitur quod illorum animos maximè discruciat, id est, quod à gratia Dei, ad cuius vnus confugerant præsidium, & in quem vnum contulerāt omnes suas spes cecidisse se suspicantur. Cuius rei in Christo magnum extat exemplum. Non quidē quod ille à Deo, hoc est, à se se desertum se esse, aut omninò posse deferi, vel putauerit, vel suspicatus fuerit vnquam: sed quoniam omnium earum rerum, quæ acerbæ & toleratu difficiles videntur esse sensum ad se, & affectū traduxerit.

Psal. 72.

Esai. 49.

traduxerit. Is igitur cum in ea humili specie, quam ex nobis, pro nobis assumpsit grauissimas iniurias, & tormēta acerbissima pertulisset: ad cētera tacens, ac propē matus, illud vnū, quod se pater suus obliuisci esset vīsus, questus est intenta & lamentabili voce. Deus, inquit, Deus meus, vt quid dereliquisti me? *Matt. 27.* Quocirca, quod id acerbius ferunt iusti, eo oportuit magis, vt eos Dauid iterum atque sapiūs adhortando ad perferendum, & constanter agendum, Deumque in primis, quamuis longas moras trahentem expectandum erigeret, atque incitaret. Quod autem sēpē iam dicimus morari Deum, & lente agere, & vix tandem ad iustis opitulandum adduci, id non tam ex re ipsa verum esse intelligendum est, quam ex hominum opinione atq; desiderijs. Nam Deus ipse, quoniam cuncta latē videt, & sapientiæ quadam immensitate omnium temporum res gestas, earumque inter ipsas consensus, atque nexus, & quid cuique conueniat, & quo quidque agi tempore, quo ve omitti oporteat, vno aspectu intuetur, suo quamcunque rem loco, suoque & opportuno tempore scientissimē & prudentissimē facit. At hominis exigua & angusta mens, vtpotē quæ neque tam longē, latēque prospicere, neque vno simul tempore cogitatione tot res comprehendere, neque si comprehendat, inuicem conferre ipsas inter se possit, ex sua ipsius exiguitate tempus Deo, atque modum iudicandi, & pœnas de hominibus sceleratis sumendi statuit atque præfinit, quam nostram præfinitionem atque præ-

I scriptum:

scriptum: quoniam Deus meliore consilio sæpè negligit atque transgreditur: ipsum morari, atque lento gradu incedere, videri nobis dicimus: ita quidem certè loquimur, cunctatoremque & lentum, & procrastinatorem vocitamus illum. Atque vbi accidit, vt qui ista Deo definimus iudicandi & auxiliij ferendi tempora in malis ipsi atq; asperis versetur rebus, quoniam omnis & dolor corporis, & ægritudo animi dilationis est impatiens, nisi precantibus nobis, & adiuuari nos ab ipso petentibus continuò adsit ipse Deus, & ex nostro desiderio calamitati, quam patimur, modum imponat, negligi nos ab eo arbitramur, nosque proindè miseros dicimus, nostrasque querimur & lamētamur perditas & profligatas fortunas. Quare tales qui sunt, ij profectò sæpius sunt admonendi Dauidem vt audiant, Deumque quamuis morantem expectent atque sustineant: vt non ex animi eorum libidine, aut ex angustijs mentis suæ, Deū vel irasci, vel deponere iram velint: vt quādo ipsis auxiliij ferendi tempus præterijisse videtur, ne aduenisse quidē illud, satisve adhuc esse maturū existiment. denique, vt cognoscant atq; considerent quid nobis expediat, quidve secus nescire sæpè nos: Deo autē ipsi cognitū id, & exploratū esse. nec segnem illū esse aut pigrū, neq; imbecillum, aut timidū, nobis vt benefacere, aut nolit, aut nequeat. exerceri virtutē atque illustrari patientia malorum, vitia, quæ sunt labes animi aduersorum acerbitatibus elui, pro terrenis rebus & citò perituris amissis, bona diuina, & æterna reddi solere.

solere: nihil denique longum esse finem quod habeat. & certè quo malorum tanquam tempestas maior, magisque saua fuerit, eo maiorem tranquillitatē & serenitatem futuram. sperantium in Deo & fortiter ad extremum vsque contendentiū foelicissimos exitus semper fuisse. denique non si ea mala quibus afficiuntur acerba ipsis & non ferēda videntur, Deo ipsi, cuius falli nō potest iudicium perinde graua videri: nomine mala prādicari, re ipsa beatæ vitæ seminaria esse. Hieremiam vatem illud verè scripsisse. Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius & tacebit, quia leuauit se supra se, ponet in puluere os suum, si fortè sit spes, dabit percutienti se maxillam, satiabitur opprobij, quia nō repellet in sempiternum Dñs, quia si abiecit & miserabitur secundum multitudinem miserationum suarum. non enim humiliavit ex corde suo, & abiecit filios hominum. **A T Q V E**, vt de alijs taceā, & de me vno, qui hæc cum scribo, carceri addictus & violatæ fidei reus factus maximis premor malis, & agam, & loquar, meamque ad me ipse orationem conuertam. An quia decimus iam mensis agitur, ex quo inimici mei de me triumphum agere cœperunt, & cū apud iudices criminando, tum apud homines vniuersos detrahendo & obloquendo, caput meum oppugnare non cessant, neque leuatio aliqua malorum ostenditur, aut effulget vlla salutis spes, idcirco animum ipse despondeam, & Deum non allaturum innocentiae auxilium putem? Absit à me, absit persuasio tam

I 2   impia.

Hiere. 3.

impia. Nunquam ego, pater sanctissime, ne si omnia mala irruant in me, aut minus bene de te iudicabo, aut oculos meos abste, aut spem dimouebo. Nunquam de te sentiam, nisi quæ de optimo atque indulgentissimo patre, æquum est sentiri atque credi. Nā vt eorum nunc obliuisci bonorum velim, quæ superioribus annis multa atque magna in me contulisti, hoc ipsum, quo premor, quod meum nūc angit animum, in quo seuerè mecum videris agere & irati, atque offensi personam sustines, totū ab eximio quodam amore tuo erga me fateor esse profectum. Nam quem exitum vita erat habitura mea, quo non progressura impunitate ipsa corroborata, nimia mea audacia peccandi, si me in ea, quam institueram, progredi via fuisses? aut nisi mihi effrænato & cæco, & in præceps ruēti frænum iniecisses timoris tui? Deliqui, fateor, multa miser in te, plurima in me, in reliquos homines multa peccaui: intestinæ cupiditates meæ supergressæ caput meum, arcem animi hostibus tradiderunt: proditus sum à me ipso. Et cum tu puerum me antequam terrenis curis inficerer ad religiosum vitæ genus, id est, ad te vocauisses, iuuenem rerum optimarum studio inflammasses, & iam adulta ætate virum donis tuis cumulasses, & magnis, & plurimis, pro tot actantis beneficijs malam ipse gratiam tibi retuli: nec solum ingratus tibi fui, sed etiam quod in me fuit, mihi ipsi exitialis. Nam, quid aliud promerui, quam vt sceleris damnatus, pœnisque addictus obliuioni sempiternæ me traderes? Sed, quæ te compulit

pulit tua bonitas, vt mihi puero nihil dum de te merito olim faceres bene, eadem impulit, vt erranti mihi nunc, & in scelus ruenti, & tua sanctissima iussa in gratè aspernanti, seueriori pœna metum incuteret. Quoad licuit, & quoad fieri potuit benignū te mihi, & indulgentē exhibuisti. at vbi me ista tua indulgentia abuti vidisti, eaque magis in dies corrumpi, malumque quotidie serpere latius, medicamentum morbo sanando quod esset aptum mordax, atq; acre adhibuisti. ratio agendi variata est, non cōmutata benefaciendi voluntas. Nunquam enim inimici mei aduersum me tantum potuissent, nisi tu conatu illorum iniusto abuti velles ad meam salutem. Nā, quid in meos mores minus cadit quam infidelitas? quidve magis à me alienum, quàm à rectæ fidei integritate deficere, qui semper optarim, vel capitis, atque fortunarum omnium periculo ipsam tueri? Sed quo magis esset perspicuum, tuo potius quam hominum consilio rem istam geri: idcirco nunc illo lēdor, quod si res ritè expendatur, erat infirmissimum ad lēdendum. & qua parte videbar aduersus hostiles appetitiones maximè munitus & tutus, ab ea nunc parte omnia illorum tela nudo latere excipio. Falsis aliorum criminationibus vera peccata mea in me punis, & cum insimulari me finis eius criminis, quod nunquam commisi, pœnas à me exigis, ob ea peccata, quæ admisi: & aliorum iniusta actione iustè tu, imò piè & amanter corrupto vitij animo meo, ne funditus interirè ferrum atq; ignes adhibes. Iam numen tuum pater

I 3. agnosco,

agnosco, iā mihi totus displiceo, & quod te miser of-
fendi, doleo, atque discrucior: ignosce pie, ac iam tan-
dem placatum redde te mihi: idem amor qui impo-
suit, iam tibi detrahat seueritatis istam, personam: ha-
ctenus aliorum mendacijs ad meam salutem abusus
es, iam saluo me, ac tibi reddito veritas ipsa, sibi vt pa-
trocineris suo quodammodo iure abs te postulat: vin-
dicatum est in me atque sequitum, pro eo quantum
commerui sanè parum, at pro tua placabili, & in tuos
indulgenti natura ferè satis. iam tu meritis oppitulari
Psalm. 136. laboranti innocentia. Recordare Domine filiorum
Edom in die Hierusalem, qui dicunt exinanite, exi-
nanite, vsque ad fundamentum in ea. Quamquam
ego illos vlcisci non cupio, eos laqueos mihi quos te-
tenderunt, exuere opto. semper illos misericordia
potius, quam odio dignos duxi: eosque, qui iniuriam
mihi fecerunt, me qui iniuriam ab ipsis illatam susti-
neo, esse magis miseros iudico. Sint illi per me fœli-
ces, atque ampli, nihil obsto: vt mihi ab illorum calū-
nijs libero liceat, quam purè erga te fidē seruauī, eius
fidei apud homines bonam existimationē integram
retinere, id verò suppliciter postulo. Auxilium tu mi-
hi fuisti à iuuentute mea, nunc cum maximè deficit
virtus mea, ne derelinquas me. Esto lux densis tene-
bris malorum oppresso, esto salus de fama, & de for-
tunis omnibus dimicanti, dissipa consilia impia, &
caelesti immisso lumine detege mēdatia atque frau-
des: meque his eripe malis, creptumq; meis, id est,
tuis famulis redde: & à mortis locis vindica me ad vi-
tæ

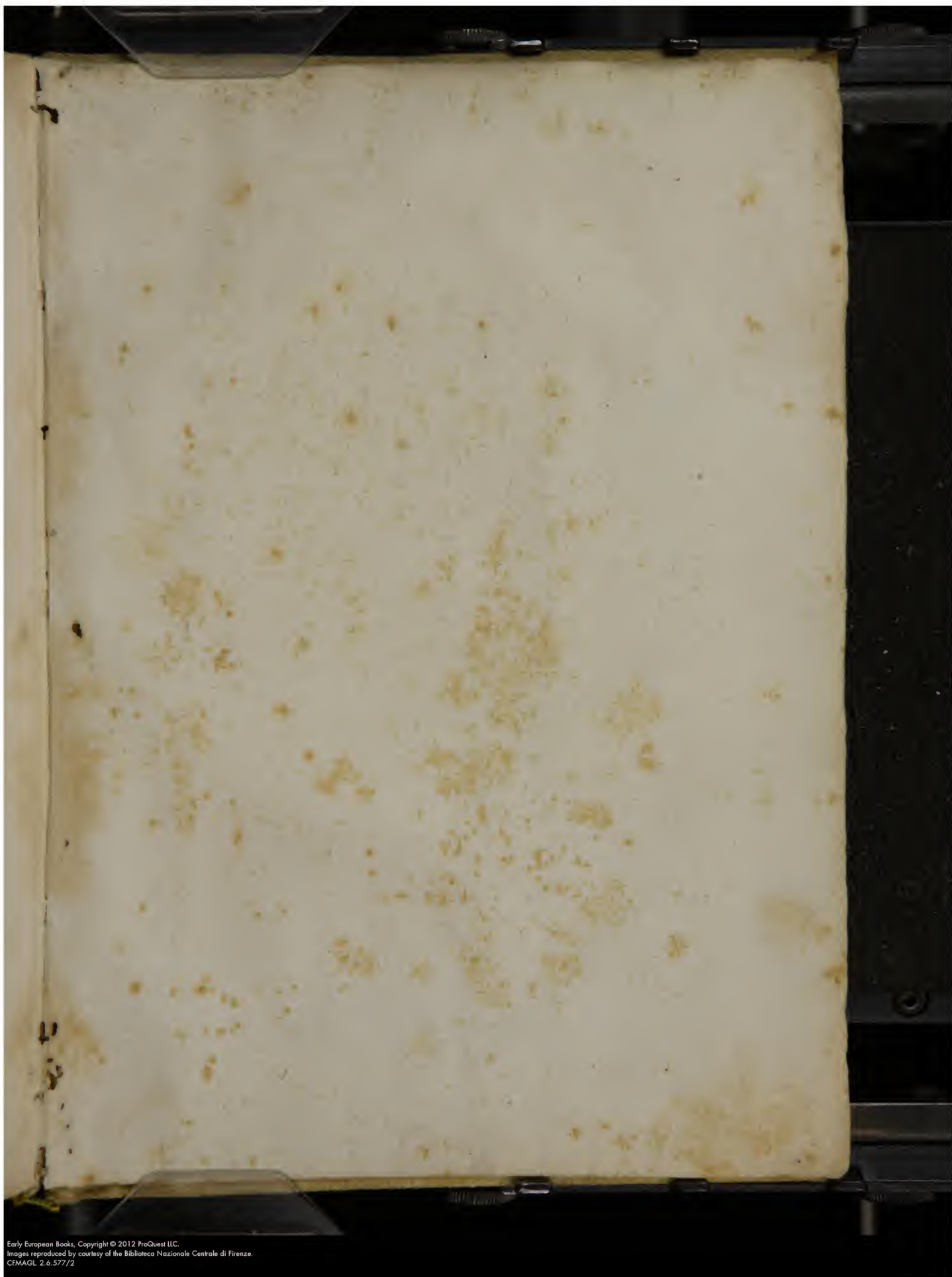

te regionem. Quod si minus hoc mihi, tuę certè id natura debes, debes bonitati, debes fidei, debes clementiæ. mihi namque certum est instare apud te precibus semper: tuas patietissimas aures meis querelis obtundere: non quiescet pupilla oculi mei, & quãuis sæpè repulsus, sæpiùs clamabo. Domine vim patior, responde pro me. dabis instanti, quod denegas peccatori. idque cum dabis plurimorum, qui mea causa laborant, grata ora in tuas laudes resolves, qui vnus sempiterna laude dignus es verè vnus, & verè trinus Deus:
Amen.

Handwritten text in a medieval script, likely Latin, arranged in several lines. The text is faint and difficult to decipher due to fading and the age of the parchment. It appears to be a formal document or a page from a legal or religious text.

905267001

